

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права
Кафедра міжнародного європейського права та порівняльного
правознавства

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)
_____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**Правовий статус громадян України, які отримали тимчасовий захист
в ЄС: на прикладі Польщі**

(назва кваліфікаційної роботи бакалавра)

_____ 293 «Міжнародне право»
(шифр і назва спеціальності)

Студентки 4 курсу

Групи П 91
(шифр групи)

Лісової К.С
(ініціали, прізвище)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

(підпис здобувача)

Керівник зав. каф. МЄППП, к.ю.н., доц _____ Владислава Завгородня
(посада, науковий ступінь) (підпис) (ініціали, прізвище)

Суми 2023

Лісова К. С. Правовий статус громадян України, які отримали тимчасовий захист в ЄС: на прикладі Польщі.

Актуальність теми дослідження пов'язана зі зростанням українських біженців до країн Європейського Союзу через воєнні дії в Україні. Через військову ситуацію в Україні мільйони українців вимушені шукати захисту в зарубіжних країнах, що вимагає, в свою чергу, нормативного регулювання цього процесу. Це зумовило переглянути вже існуючі механізми надання прихистку біженцям, та створити нові засади правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах Європейського Союзу. В останні роки міграція все більше стає викликом, іноді загрозою безпеці особистості, суспільства, держави. Міграція призвела до серйозних змін як у приймаючих країнах, так і в країнах з яких вимушено їдуть люди. Україна не є виключенням.

Мета роботи – з'ясувати сутність і зміст основних засад правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС, дослідити динаміку такого правового статусу в міжнародному праві. Об'єктом дослідження є відносини у сфері правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС. Предметом дослідження є правовий статус тимчасового захисту громадян України в межах ЄС.

Основними результатами роботи стало дослідження розвитку повоєнних інтеграційних тенденцій, створення інтеграційних організацій в Західній Європі; огляд основних проблем європейської соціально-економічної та політичної інтеграції країн Європейського Союзу щодо надання тимчасового захисту громадянам України.

Ключові слова: біженці, тимчасовий захист, право Європейського Союзу, міграційна політика.

Lisova K. Legal status of citizens of Ukraine who received temporary protection in the EU: the example of Poland.

The relevance of the research topic is connected with the increase of Ukrainian refugees to the countries of the European Union due to military actions in Ukraine. This made it necessary to review the already existing mechanisms for providing shelter to refugees, and to create new legal principles for the temporary protection of Ukrainian citizens within the European Union.

The purpose of the work is to clarify the essence and content of the basic principles of legal regulation of temporary protection of Ukrainian citizens within the EU, to investigate the dynamics of such a legal status in international law. The object of the study is relations in the field of legal regulation of temporary protection of citizens of Ukraine within the EU. The subject of the study is the legal status of temporary protection of citizens of Ukraine within the EU.

The main results of the work were the study of the development of post-war integration trends, the creation of integration organizations in Western Europe; overview of the main problems of the European socio-economic and political integration of the countries of the European Union regarding the provision of temporary protection to citizens of Ukraine.

Key words: refugees, temporary protection, European Union law, migration policy.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРАВА ЄС	13
1.1. Історія становлення міграційної політики ЄС	13
1.2. Інституційні та законодавчі основи міграційної політики ЄС.	18
1.3. Інститут тимчасового захисту в праві ЄС.	29
Розділ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ОТРИМАЛИ ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ В ЄС	34
2.1. Загальні положення, які регулюють порядок надання тимчасового захисту в ЄС	34
2.2. Реалізація імплементаційного рішення Ради ЄС щодо запровадження тимчасового захисту для Українців на прикладі Польщі	49
2.3. Актуальні проблеми та шляхи їх вирішення у сфері соціального забезпечення громадян України, які отримали тимчасовий захист у Польщі.	53
РОЗДІЛ 3. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ЄС В ПИТАННЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУСУ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	61
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Постановка проблеми. Міграційний криза у 2015 році та наступні міні-кризи, що були викликані скупченням на кордонах ЄС мігрантів, які прибували з різних країн, спонукали Європейський Союз розробити певний арсенал підготовчих заходів для дій в надзвичайних ситуаціях, починаючи від інвестицій в механізми раннього попередження і прогнозування криз і до посилення ролі інституцій ЄС з врегулювання таких криз. Євросоюз підготувався до вирішення проблем, які можуть трапитись раптово, розробивши «Європейський план надзвичайного реагування на кризи в області міграції» для ретельного моніторингу ситуації і прийняття скоординованих дій за участю Європейської комісії, постраждалих держав-членів, профільних відомств ЄС та інших ключових діячів (Верховного комісара ООН у справах біженців та Міжнародної організації з міграції).

Європейський Союз та держави-учасниці завжди шанувалися своєю відкритістю і бажанням прийти на допомогу знедоленим або потребуючим прихистку особам. Однак з плином часу виявилось, що це бажання і можливості мають свої межі. З року в рік прослідковується наплив нових претендентів на притулок, що приводить до часткової імміграції, це викликає цілком зрозуміле занепокоєння з боку країн ЄС. Через військову ситуацію в Україні мільйони українців вимушені шукати захисту в зарубіжних країнах, що вимагає, в свою чергу, нормативного регулювання цього процесу.

В основі міграційної політики сучасних держав лежить їх внутрішня і зовнішня політика, їх участь в міжнародних організаціях і союзах. Тому проблеми міграційної політики Європейського Союзу нерозривно пов'язані з історією європейської інтеграції.

Громадяни України лише протягом трьох місяців мають право перебувати в ЄС без віз, але після закінчення цього терміну могли б

опинитися на нелегальному становищі. У зв'язку з небезпекою нової кризи Комісія ЄС за ініціатиюю держав-учасниць підготувала схеми розселення біженців по державам-членам, надавши вказівки створення правових механізмів підтримки українських біженців.

Актуальність теми. Передбачаючи «безпрецедентний» міграційний наплив біженців зі сходу, глави держав та урядів ЄС на позачерговому саміті 25 лютого 2022 року звернулися до Комісії та Європейської зовнішньополітичної служби (ЄВС) з проханням підготувати плани дій у разі конкретної надзвичайної ситуації. Деякі країни відразу висловили готовність прийняти людей, які залишають Україну, що почало міграційний потік українських біженців.

Міграції окремих людей і цілих суспільств є найважливішою характеристикою розвитку цивілізації. Міграції формують нову якість і новий вигляд колишніх людських суспільств, створюючи нові. У процесах створення, руйнування і трансформації держав міграція населення завжди відігравала важливу роль. Залучення іноземної робочої сили стає постійним і невід'ємним чинником соціально-економічного і політичного розвитку найбільших країн Європи після Другої світової війни. Економічно більш розвинені країни континенту були привабливим регіоном для різних категорій мігрантів. Іноді етнічні або політичні причини мали істотну економічну складову в мотивації мігруючого населення. Поступово в ролі домінуючих стали виступати економічні фактори міграції, а вплив інших поступово знижувався. Трудові ресурси багатьох країн поповнені за рахунок іммігрантів і імміграція стала традиційним шляхом для поповнення трудового потенціалу.

В останні роки міграція все більше стає викликом, іноді загрозою безпеці особистості, суспільства, держави. Міграція призвела до серйозних змін як у приймаючих країнах, так і в країнах з яких вимушено їдуть люди. Україна не є виключенням.

У світлі вищевикладеного варто присвятити увагу правовим механізмам, що регулюють надання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС. Наукова актуальність дослідження пояснюється також відсутністю в історії українського суспільства такого масштабного процесу біженства до країн Європейського Союзу протягом усього періоду незалежності.

Ступінь розробленості теми. Довгий час правники та науковці чекали спостерігали процес створення нового інституту захисту прав українських громадян, які потребують тимчасового захисту в країнах Європейського Союзу. Спільна політика ЄС з цього питання є основою, за рахунок якої кожен може захистити своє та вимагати належного ставлення до себе як до біженця. Багато вчених висловили свої думки з приводу введення інституту біженців задовго до ситуації, що склалася в Україні. Про актуальність зазначеного вище питання свідчить постійна увага до нього, як з боку органів державної влади, так і з боку вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків, зокрема: Шіммельфеннінг Ф., Джат Т., Марікут-Акбик М., Горбачевський Р., Ройек-Соха П., Теус Й., Мальновська О., Androff D. K., Balasco L. M., Brems E., Fletcher L. E., Forsythe D. P., Neil J. K., Sarkin J., Teitel R., Unger T., та інші.

Мета і завдання дослідження. *Мета* кваліфікаційної роботи полягає у тому, щоб шляхом аналізу чинного законодавства, а також на основі права ЄС з'ясувати сутність і зміст основних засад правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС, дослідити динаміку такого правового статусу в міжнародному праві. Для її досягнення в кваліфікаційній роботі вирішувалися наступні **завдання**:

- з'ясувати історію становлення міграційної політики ЄС;
- охарактеризувати інституційні та законодавчі основи міграційної політики ЄС;
- дослідити інститут тимчасового захисту в праві ЄС;

- навести складові загальної міграційної політики і права ЄС ;
- визначити роль та перспективи впровадження інституту тимчасового захисту як гарантії захисту прав і свобод українських громадян на сучасному етапі.

Об’єкт і предмет дослідження. *Об’єктом дослідження є суспільні відносини, відносини у сфері правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС.*

Предметом дослідження є основні засади правового регулювання тимчасового захисту громадян України в межах ЄС.

Методи дослідження. *Методологічною основою дослідження є філософські, загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Шляхом використання діалектичного методу, було визначено зв’язок міжнародного та його взаємодія з міграційною складовою права людини і громадянина на отримання тимчасового захисту в ЄС, що поєднано з нормами національного й міжнародного права, та з юридичною діяльністю держави. Методи аналізу та синтезу, за допомогою яких була здійснена класифікація інститутів тимчасового захисту в праві ЄС, та критерії їх прийнятності, досліджено порядок їх надання. Серед спеціально-наукових використовувались: системний та структурно-функціональний методи. Перший було використано для характеристики значення права на тимчасовий захист як одного з прав людини і громадянина, що забезпечує його захист як біженця в ЄС; порівняльно-правовий – для зіставлення юридичних понять, явищ і процесів, визначення їх особливостей. Формально-логічний метод використовувався для визначення юридичних категорій, здійснення їх класифікації у міжнародному праві та праві Європейського Союзу.*

Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення одержаних результатів. *Останнім часом, висвітленню проблем тимчасового захисту українських громадян в ЄС як нового механізму*

захисту прав в міжнародному праві було приділено значної уваги як на законодавчому, так і на науковому рівні. Це має зв'язок з тим, що міграційне право людини і громадянина на міжнародний притулок має свої зрушення, шляхом внесення змін до вже існуючих норм в законодавстві Європейського Союзу, які б гарантували кожному українському громадянину право на притулок з метою їх повної адаптації та підтримки на час вимушеної міграції зі своєї країни через військову агресію.

У роботі запропоновано створення Угоди про визнання дипломів, а саме створення більш спрощеної процедури доведення кваліфікаційного рівня для громадян України, яким було надано тимчасовий захист в країнах ЄС, що слугуватиме позитивним зрушенням на ринку праці та залучення громадян України до інтеграції у європейське суспільство і наближення законодавчих актів України до вимог Співтовариства.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, у кожному з яких по три підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 77 сторінок, із них основної частини – 68 сторінок, список використаних джерел – 9 сторінок (70 позицій).

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРАВА ЄС

1.1. Історія становлення міграційної політики ЄС

Європейський Союз є унікальною інтеграційною спільнотою, що визначається специфікою природних умов та історичного розвитку європейських держав. Прагнення об'єднання європейських народів силою, або шляхом переконання («європейська ідея») з'являється вже в ранньому Середньовіччі. Поступово під час соціально-економічного розвитку Західної Європи склалися матеріальні передумови інтеграції. Найбільш видатні представники європейської суспільної думки протягом кількох століть формували ідейні передумови інтеграції в руслі так званої «європейської ідеї». У ХХ столітті «європейська ідея» набула найбільшого розвитку, втілюючись у проектах об'єднання, що висуваються суспільно-політичними діячами Західної Європи.

Міжнародна міграція давно перетворилася на загальносвітову проблему, і ЄС не є винятком. Єврокомісією було прогнозовано, що залежно від різних сценаріїв, від 2,5 до 6,5 мільйонів переміщених українців, які шукатимуть захисту в ЄС [1].

Проблема транскордонної міграції є багатогранною особливо у світлі сучасних подій. Поряд із позитивними моментами (наприклад, надходження необхідної дешевої робочої сили в періоди економічного підйому), вона містить і низку негативних (зокрема, пов'язаних з організованою злочинністю та тероризмом). Це ставить ЄС перед складним завданням розробки адекватного правового механізму регулювання міграційних потоків. Не випадково цей механізм неоднорідний і є складним переплетенням елементів загального міжнародного права, права ЄС та національного права держав-членів.

Після закінчення Другої світової війни в різних сферах життя Західної Європи почалися доцентрові процеси, невід'ємною складовою

яких була європейська інтеграція. Розмірковуючи над тими проблемами, які виникли перед союзниками після перемоги, Вінстон Черчілль підкреслював, що «Генеральна Стратегічна концепція», яку потрібно прийняти, полягає «в забезпеченні безпеки і благоденства, свободи і процвітання всіх...» [2].

Хоча думки про відновлення колишньої величі Європи відвідували політика ще в самий розпал Другої світової війни, отримавши виклад у Меморандумі про «Об'єднану Європу». Він розмірковував про це шляхом створення Сполучених Штатів Європи, де населення отримає можливість переміщатися з однієї країни в іншу без всяких обмежень [3,с.119-120]. Видатні уми Європи шукали можливості європейської інтеграції, підкреслюючи, що післявоєнний світ не може стати по-справжньому безпечним без побудови нової, єдиної Європи, жодна з націй якої не повинна відчувати себе геть відкинутою з європейської сім'ї народів [2].

У своїй промові, виголошеній в Цюріхському університеті 19 вересня 1946 р., У. Черчілль визначив контури майбутньої європейської інтеграційної організації. Необхідно побудувати щось на зразок Сполучених Штатів Європи, щоб створена структура забезпечила безпечне і вільне існування європейським народам. Як визнавав сам Черчілль під час своєї промови, «першим кроком для відтворення європейської родини мусить стати партнерство між Францією та Німеччиною» [4].

Об'єктивні фактори автор поділяє на три основні типи по можливості і ступенях регулювання. Першу групу запропонованої класифікації складають некеровані (постійно діючі) фактори міграції, такі, як географічне положення місцевості, природно-кліматичні умови і стихійні лиха. У другу групу включені «тимчасові» фактори, на які можливо впливати і поступово змінювати. Це виробнича і соціальна інфраструктура, статево-віковий і етнічний склад населення та ін. В

рамках третьої групи, що виділяється дослідником, – факторів поточного регулювання-виділяються зайнятість, рівень доходів, міграційна, національна і кадрова політика.

Таким чином, трудова міграція 50-х-початку 70-х рр. була наслідком широкомасштабної державної політики залучення іноземної робочої сили в західноєвропейські країни. З одного боку, це позитивний процес, тому що іноземні робітники наймалися на ті робочі місця, які були «соціально непривабливими» для місцевих трудящих. Тому для національних громадян факт наявності іноземної робочої сили, причому в 50-70-рр. ХХ ст. переважно низької кваліфікації, надавав можливість більшої вертикальної мобільності. З іншого боку, іноземні робітники, створюючи так звані міграційні мережі, прагнули перевести в приймаючі країни свої сім'ї, друзів, знайомих, для яких величезні відмінності в заробітній платі між приймаючою і їхньою країнами служили вирішальним фактором для еміграції. Для підприємців така форма політики давала ряд переваг, серед яких можливість збереження низького рівня оплати, відстрочка модернізації деяких галузей виробництва та ін. Але важливим було врегулювати це питання та не створити надмірного потоку мігрантів.

Таким чином, міграційна ситуація в країнах Західної Європи не однорідна. Міграційний досвід у європейських країнах відрізняється від постколоніальної імміграції у Великобританії та Франції до імміграції робітників у Німеччині та інших країнах. Звичайно ж, в період з початку 1950-х до середини 1970-х років не відбулося перетворення держав ЄС в імміграційні держави в тому сенсі як це виглядає в сучасному світі. Але в результаті активної міжнародної міграції сильно змінився національний склад населення багатьох західноєвропейських держав, що в свою чергу внесло також величезні корективи в їх розвиток.

Спочатку основу нового міграційного механізму склали шенгенські угоди: «Угода про поступове скасування перевірок на спільному кордоні»

від 19 червня 1985 р. (Шенген I) [5] і Конвенція про застосування Шенгенської угоди про поступове скасування перевірок на загальних кордонах від 19 червня 1990 р. («Шенген II») Регламент ЄС № 539/2001 // О.Ж. 2001. L. 81/1 [6]. У той же період – 15 червня 1990 р. усіма державами - членами в Дубліні була підписана конвенція, що стосується надання притулку в ЄС. Вона містила систему критеріїв, відповідно до яких держава-член визнається відповідальною за розгляд клопотань про надання притулку. Положення Дублінської Конвенції були значною мірою ідентичні положенням гл. 7 розділу II Шенгенської Конвенції 1990 р. «Про відповідальність за розгляд клопотань про надання притулку» (ст. 28-38). Вони стали застосовуватися замість згаданих положень «Шенген II» після вступу в силу Дублінської Конвенції (в 1997 р) [7].

Дублінська Конвенція лягла в основу формування права і політики надання притулку в ЄС. Поряд з шенгенськими угодами вона стала інструментом більш тісної співпраці шляхом здійснення спільних дій поліцейських, судових, митних та інших компетентних органів держав-членів ЄС в рамках «простору, свободи, безпеки і права» (ПСБП) Більш тісне міжнародно-правове співробітництво держав-членів у зазначених сферах знайшло відображення в ст.К1 та інших Маастрихтського договору про ЄС, що набрав чинності 1 листопада 1993 р. [8] (ст. 29 та інші в редакції Амстердамського договору) в рамках третьої колони «співпраця поліцій і судових органів держав - членів у кримінально-правовій сфері». Механізм регулювання цього поняття в Амстердамському договорі (ст.61-69 Договору про Європейське Економічне співтовариство (ЄЕС)) став сполучною ланкою між так званим шенгенським правом і правом ЄЕС/ЄС.

У грудні 2004 р. ЄС прийняв другу п'ятирічну програму (Гаазька програма, або «Тампер II»). Ця програма фактично розвивала положення попередньої. У ній, зокрема, наголошувалося на необхідності покращення співпраці державних органів та органів внутрішніх справ держав-членів,

створення європейської системи надання притулків, регулювання легальної імміграції, розподілу фінансового тягаря між державами - членами та ЄС щодо захисту зовнішніх кордонів, боротьби з нелегальною імміграцією, міжнародним тероризмом та транскордонною організованою злочинністю.

Всі згадані заходи з розробки правового механізму ПСБП не зачіпали особливого статусу Великобританії, Ірландії та Данії при проведенні спільної міграційної політики ЄС. Згідно ряду протоколів до Амстердамського договору ці країни обумовили для себе можливість неучасті в Шенгенському процесі [9]. Великобританія і Ірландія погодилися підтримувати заходи з охорони зовнішніх кордонів ЄС і брати участь у співпраці органів внутрішніх справ і судової влади держав - членів, але відмовилися відкривати свої внутрішні кордони. Данія обмежила свою участь лише міжнародно-правовими зобов'язаннями в рамках Шенгенських угод. На практиці це означало, що схвалені цією країною протягом 6 місяців заходи Європейської ради, прийняті на основі шенгенських досягнень, зобов'язували її вчиняти дії тільки щодо держав-членів, які брали участь в даній мірі. У разі несхвалення зацікавлені держави-члени наділялися правом вживати необхідних адекватних заходів щодо Данії. Такий самий міжнародно-правовий режим щодо шенгенських досягнень поширюється і на інші країни Північної Ради, незалежно від того, чи є вони державами-членами ЄС (Швеція, Фінляндія) чи ні (Ісландія, Норвегія) [10].

З кінця 2008 р. учасниками Шенгенської зони були 22 держави-члени ЄС (за винятком Великобританії, Ірландії, Кіпру, Болгарії та Румунії) і ряд третіх країн. Ситуація станом на 2023 рік наступна: Хорватія приєдналась до угоди 1 січня 2023 року, тому наразі учасниками Шенгенської угоди є 27 країн, Болгарія та Румунія не входять до цього списку. У наступні роки

співпраця країн ЄС у сфері міграції розвивалась шляхом створення нових органів та рекомендацій у цій сфері.

Таким чином, регулювання міграції в Європейському Союзі – це складний комплекс заходів, які враховують одночасно необхідність захисту корінного населення і, в той же час, необхідність надання притулку або нового місця проживання для мігрантів. Зокрема, становлення міграційної історії ЄС бере свій початок від Угоди про поступове скасування перевірок на спільному кордоні» від 19 червня 1985 р. (Шенген I) [5] та Конвенції про застосування Шенгенської угоди про поступове скасування перевірок на загальних кордонах від 19 червня 1990 р. (Шенген II). Два даних документи зробили свої зрушення для того, щоб міграційна політика ЄС впроваджувала та розробляла нові механізми в даному напрямку, що призвело до динамічних міграційних процесів у наш час.

1.2. Інституційні та законодавчі основи міграційної політики ЄС.

Міграційні питання все ще залишалися в компетенції окремих країн. Більше того, у Маастрихтській угоді зазначалося, що ніщо не перешкоджає урядам застосовувати заходи, які вони вважають необхідними, з метою контролю над імміграцією з третіх країн, запобігання злочинності та контрабанді [8]. Основні інституції ЄС мали дуже мало повноважень у цій сфері. Рішення ухвалювали здебільшого у формі необов'язкових рекомендацій і лише за умови повної одностайності. Разом із тим після підписання Маастрихтської угоди члени ЄС змогли узгодити багато важливих питань, які пізніше було інкорпоровано у спільне законодавство.

Для подальших дій у сфері міграції було визначено п'ять основних напрямів:

- 1) організація легальної імміграції відповідно до пріоритетів, потреб та можливостей окремих країн, забезпечення інтеграції мігрантів;
- 2) запобігання нелегальній міграції, забезпечення повернення нелегальних мігрантів до країни походження чи транзиту;
- 3) підвищення ефективності прикордонного контролю;
- 4) розбудова європейської системи притулку;
- 5) поглиблення співробітництва з країнами походження мігрантів з метою забезпечення синергетичної взаємодії між міграцією та розвитком.

Положеннями установчих договорів ЄС передбачено процес укладення угод про реадмісію до країн походження або країн прибуття мігрантів у тих випадках, коли громадяни третіх країн не відповідають або перестали відповідати вимогам щодо в'їзду, перебування або проживання на території однієї з держав – членів ЄС (ст. 79, п. 3). На цей час Євросоюзом укладено 17 таких угод з Гонконгом, Макао, Шрі-Ланкою, Албанією, росією, Україною, Боснією і Герцеговиною, Чорногорією, Македонією, Сербією, Молдовою, Пакистаном, Грузією, Вірменією, Азербайджаном, Туреччиною та Кабо-Верде.

Водночас на рівні Європейського Союзу діють заходи, запроваджені Європейським парламентом та Радою ЄС, які забезпечують сприяння та підтримку дій держав – членів ЄС з метою інтеграції громадян третіх країн, що законно проживають на їхній території. Такі заходи регулюються п. 4 ст. 79 ДФЄС. Йдеться насамперед про Фонд притулку, міграції та інтеграції (AMIF) (англ. Asylum, Migration and Integration Fund), який був створений на період 2014–2020 років [11].

В основу візового контролю покладено принцип єдиного для всіх контролю на зовнішніх кордонах ЄС. Згідно з цим принципом виключаються двосторонні візові угоди держав-членів з третіми країнами. На основі «Шенген II» введена шенгенська віза для безперешкодного відвідування ЄС. Відповідно, визначаються країни, щодо яких діє візовий

режим, а також країни, громадяни яких звільняються від отримання віз [6].

Рада ЄС регулярно інструктує консульства держав-членів щодо правил проведення спільної візової політики в тому, що стосується третіх країн. Правила ці, на жаль, часто змінювались. Це викликано прагненням ЄС найбільш ефективно регулювати і контролювати міграційні потоки. Не випадково по-цьому порівняно недавно була введена система обміну візовою інформацією [12].

Одним з основних положень даної системи є те, що відмова однієї з держав-членів видати візу громадянину з третьої країни діє і в відношенні інших держав-членів, через які даний громадянин буде намагатися в'їхати в ЄС. Слід також згадати так званий Візовий кодекс, прийнятий у формі регламенту № 810/2009 Ради та Європейського парламенту від 13 липня 2009 р. Кодекс набув чинності на початку квітня 2010 р. Він регулює процедури і умови для видачі транзитних віз і короткострокового перебування громадян третіх країн на території держав - членів на термін не більше трьох місяців кожні півроку.

Надання притулку та захист біженців. У статті 78 Договору про функціонування ЄС (ДФЕС; ст.63 Договору про ЄС) [13] формулюються цілі спільної політики ЄС щодо третіх країн у сфері надання притулку, тимчасового та субсидіарного захисту мігрантів з третіх країн, які потребують такого захисту, відповідно до Женевської конвенції від 28 липня 1951 р. та Протоколу від 31 січня 1967 р. (Нью - Йорк) про статус біженців (та інших відповідних конвенцій). В основу регулювання покладено принцип, закріплений в ст. 33 Женевської конвенції, Про захист біженців і переміщених осіб, які не мають можливості повернутися в країну громадянства як з політичних мотивів, так і з інших мотивів і потребують міжнародного захисту.

На підставі ст. 63 і 67 Договору про ЄЕС в редакції Амстердамського договору був прийнятий цілий ряд актів вторинного права ЄС, які дозволяють виявити два основні аспекти політики і діяльності ЄС з надання притулку та захисту права біженців з третіх країн. По-перше, це заходи по зміцненню національної безпеки. Тут провідну роль покликані грати норми національного законодавства держав-членів про міграцію громадян з третіх країн. По-друге, це гуманітарний аспект, мета якого – максимально зрівняти в правах громадян держав-членів і громадян (біженців) з третіх країн на основі реалізації принципу поваги людської гідності на всій території ЄС.

Серед актів вторинного права, присвячених регулюванню надання притулку та прав біженців, видається доцільним більш детально зупинитися на розгляді Директиви № 2004/83 про мінімальні стандарти кваліфікації біженців з третіх країн [14]. Ця директива цікава тим, що вона встановлює не тільки мінімальні стандарти кваліфікації громадян третіх країн і апатридів в якості біженців, а й вводить розбіжності між ними і особами, які потребують міжнародного захисту, що носить субсидіарний характер.

У червні 2016 року Європейська комісія, спільно з Європейською службою зовнішніх дій, випустила нову програму партнерства з третіми країнами, яка схожа на модель угоди ЄС із Туреччиною [15].

В цілому слід підкреслити, що в директиві при наданні статусу біженця акцент робиться на гуманітарних аспектах, а в разі міжнародного захисту - на поліцейському нагляді. Як наслідок цього, особи, які підлягають міжнародному захисту, суттєво обмежені в правах, особливо соціально-економічних, порівняно з біженцями. Так, вони позбавлені права на неповернення (non-refoulement), а термін їх перебування в ЄС обмежений видачею дозволу на один рік. Свобода їх пересування по території держав-членів також обмежена видачею спеціальних дозвільних

документів, обумовленої серйозними гуманітарними підставами. Вони також позбавлені права займатися трудовою і підприємницькою діяльністю. Їх доступ до медичних послуг та соціального захисту обмежений необхідним мінімумом.

Ті ж цілі переслідує Директива № 2003/9 про статус осіб, які шукають притулку [16]. Основний принцип директиви-гарантія людської гідності на всій території ЄС. З цією метою держава-член, що надала притулок, зобов'язана надати житло, їжу, одяг, необхідну медичну допомогу, право вільно пересуватися по своїй території, яке може бути обмежене в інтересах поліцейського контролю. Особи, які шукають притулку, мають ширші права, ніж економічні мігранти, але коло їхніх сімейних, освітніх та трудових прав вужче, ніж у громадян держав-членів та країн, що входять до Європейського економічного простору.

Велике значення має Регламент № 343/2003 ЄС, що встановлює критерії та механізми визначення держави, компетентної розглядати правильність запиту громадянина третьої країни про надання йому притулку в одній з держав – членів [17]. Згідно з регламентом щодо запиту біженців компетентною є лише одна держава-член, яка визначається згідно ряду критеріїв, встановлених в ієрархічному порядку. Зокрема, під ці критерії підпадає:

- держава, в якій особа, яка шукає притулку, легально проживає;
- держава місця перебування особи, яка просить притулку;
- держава місця в'їзду мігранта з третьої країни на територію ЄС і т.

д.

Нарешті, у зв'язку з наданням притулку та захистом прав біженців не можна не згадати і рішення Ради № 2004/904 про створення європейського фонду з питань надання притулку [18]. Рішення, крім іншого, передбачає розподіл фінансового тягаря між державами-членами при вирішенні проблем в даній сфері.

Формування спільної політики щодо мігрантів з третіх країн. Після вступу в силу Лісабонського договору загальна (єдина) імміграційна політика ЄС регулюється на підставі ст.79 (1, 2) ДФЕС (ст. 63 (3,4) Договору про ЄС) і носить гнучкий характер [19]. ЄС прагне адаптувати її як до подій, що відбуваються у світі, так і до нагальних потреб держав-членів. Враховуючи крайню привабливість ЄС для мігрантів з третіх країн (головним чином з економічних мотивів), його загальна міграційна політика покликана гарантувати ефективне управління міграційними потоками, з одного боку, забезпечуючи належне поводження з громадянами третіх країн, які в'їжджають і проживають в ЄС на законних підставах, а з іншого - перешкоджати нелегальній імміграції.

1. Громадяни третіх країн, які прибувають до ЄС і проживають в ЄС на законних підставах.

Тут основними регулюючими актами вторинного права ЄС можна назвати Директиву № 2003/109 [16] про статус громадян третіх країн, які постійно проживають на території ЄС, а також Директиву № 2003/86 про возз'єднання сімей Директива № 2003/109 регулює статус громадян третіх країн, постійно і на законних підставах проживають в ЄС. Цей статус обумовлений правомірними в'їздами на територію ЄС і незаплямованістю з точки зору поліцейського нагляду. На практиці це означає, що вони не повинні, крім іншого, становити загрозу національній безпеці і повинні з повагою ставитися до культурних традицій приймаючої держави-члена. Статус постійного місця проживання забезпечує рівність прав з громадянами держав-членів.

Громадяни третіх країн можуть бути позбавлені статусу постійного місця проживання в ЄС, якщо з'ясується, що вони придбали його шляхом обману або були відсутні в державі місця прийому більше 12 місяців. Можлива і їх екстрадиція, якщо вони почали становити загрозу для

громадського порядку і національної безпеки держави - члена свого постійного перебування [20].

В рамках спільної міграційної політики ЄС щодо громадян третіх країн право на возз'єднання сімей має принципове значення як важливий елемент її гуманітарної спрямованості. Реалізація цього права передбачена в директиві № 2003/86. Згідно з цією Директивою возз'єднання можливе після 12 місяців правомірного проживання громадянина третьої країни в ЄС і при наявності у нього реальних шансів на отримання права постійного проживання. У директиві дається вузьке тлумачення поняття «сім'я»: воно включає тільки другого чоловіка і малолітніх дітей.

Об'єднання сім'ї обумовлено наявністю достатніх ресурсів на її існування і інтеграцією членів сім'ї в місцеве суспільство, що включає обов'язкове знання мови держави місця прийому, його політики, історії, культурних традицій. Більш того, місцева влада може проводити тестування дітей мігрантів старше 13 років з даної тематики. Щоб уникнути фіктивних шлюбів директива містить досить спірну вимогу, щоб подружжя було не старше 21 року [21].

Таким чином, при проведенні спільної міграційної політики ЄС у відносинах громадян третіх країн акцент робиться:

- на правомірному в'їзді та правомірному постійному проживанні на території держави місця прийому;
- на інтеграції в місцеве суспільство;
- на поділі громадян третіх країн, які шукають притулок в ЄС, на дві категорії-біженців і осіб, що потребують міжнародного захисту, що тягне за собою відмінність у наданні політичних і соціально-економічних прав;
- на посилення умов об'єднання сімей мігрантів з третіх країн і обмеження соціально-економічних прав членів возз'єднаних сімей;
- на посиленні поліцейського контролю на рівні як ЄС, так і держав-членів.

Нелегальна імміграція стала викликом ЄС і боротьба з нею перетворилася на першочергове завдання його спільної міграційної політики. Союз був змушений посилювати її і погоджувати з національними заходами держав-членів. В інтересах найбільш ефективного вирішення проблеми основна увага стала приділятися розробці механізмів (юридичних, фінансових, інституційних) повернення нелегалів з третіх країн в країни їх громадянства. У первинному праві така можливість зафіксована в ст.79 (3, 4, 5) ДФЕС. Згідно з цією статтею (п. 3) ЄС наділяється правом укладати міжнародні договори з третіми країнами про повернення громадян цих країн на батьківщину у разі їх нелегального в'їзду та проживання в державах-членах. Зі змісту цієї статті впливає також необхідність тісної взаємодії ЄС і держав-членів у даній сфері (п.4, 5) [13].

У завдання цієї роботи не входить детальний аналіз заходів боротьби проти нелегальної імміграції, тим більше що основний тягар лягає тут на держави-члени. Згідно наших цілей достатньо торкнутися лише основних з них, щоб виявити тенденцію розвитку спільної міграційної політики ЄС щодо запобігання нелегальній імміграції з третіх країн. Перш за все відзначимо заходи щодо посилення контролю на зовнішніх кордонах ЄС. У 2004 році було створено Європейське агентство з оперативного співробітництва на зовнішніх кордонах (FRONTEX) Європейська Агенція з прикордонної та берегової охорони [22]. Його основне завдання-координувати дії держав-членів з охорони зовнішніх кордонів ЄС, надавати їм сприяння для організації спільних дій з повернення нелегалів, підтримувати їх в критичних ситуаціях і т.д. FRONTEX це агентство Європейського союзу з безпеки зовнішніх кордонів.

До завдань даного агентства входять: моніторинг керування зовнішніми кордонами; відстеження міграційних потоків; боротьба з організованою транскордонною злочинністю та тероризмом на зовнішніх

кордонах шляхом надання підтримки державам-членам (співпраця з Європолом та Євроюстом).

Місія "Тритон" та операція "Посейдон" (Poseidon Rapid Intervention), спрямовані на "підтримку Греції у зв'язку з безпрецедентним числом мігрантів, що прибувають на острови", були скоєні завдяки організаційній діяльності FRONTEX.

У грудні 2016 року агентство проводило навчання лівійських офіцерів правоохоронних органів на морі. Мета навчання - підготовка та планування діяльності з підтримки правопорядку та боротьба з контрабандою та торгівлею людьми.

У квітні 2017 року FRONTEX у пошуково-рятувальній операції у Середземному морі врятував понад 1400 мігрантів [23].

У 2004 р.була розроблена програма «AENEAS» на період до 2008 р. Про повернення нелегалів з третіх країн на батьківщину на основі договорів держав-членів з цими країнами. Програма, однак, виявилася не дуже ефективною. Тому в її розвиток була прийнята Директива № 2008/115 про мінімальні стандарти висилки нелегальних мігрантів з третіх країн. Тут велику роль відіграє система EURODAC, мета якої – визначати нелегалів за відбитками пальців. Велика увага приділяється механізмам обміну даних між державами-членами на основі Шенгенської інформаційної системи «SIS», що зв'язує національні бази даних.

Наступною інституцією є EASO - це Європейська служба підтримки осіб, які претендують на отримання притулку. До основних завдань цієї служби відносять:

- 1) організацію підтримки та допомоги біженцям щодо надання притулку;
- 2) сприяння та стимулювання спільних дій та забезпечення узгодженості в галузі надання притулку;

3) контроль за дотриманням відповідальності держав-членів та їх рішень щодо надання притулку;

4) організація загальноєвропейського аналізу та оцінки даних щодо надання притулку.

Найбільше прохачів притулку склали громадяни Сирії, Афганістану, Іраку, Пакистану та Нігерії. Основними країнами, що приймають, були Німеччина, Італія, Франція, Греція та Австрія.

З інших інституційних заходів можна назвати створення мережі службовців на зовнішніх кордонах Союзу, які займаються насамперед питаннями нелегальної імміграції.

У світлі сказаного необхідно згадати про значну роль співпраці поліцейських відомств держав-членів. Зокрема, мова може йти про транс-граничні поліцейські акції в прикордонних зонах держав-членів і про автоматичний обмін базами даних. Хотілося б також відзначити, що з набранням чинності Лісабонського договору (ст.88ДФЕС) [13] зроблено черговий крок шляхом європеїзації Європолу. З 1 січня 2010 р. це вже не міжнародна організація, а агентство ЄС з усіма наслідками, що випливають звідси. І хоча основою сфери діяльності Європолу як і раніше залишається співпраця з державами-членами щодо розшукових заходів та обміну оперативною інформацією у кримінально-правовій сфері, вплив ЄС суттєво зріс як у тому, що стосується фінансування, так і в тому, що стосується участі у прийнятті керівних рішень та контролю з боку Європейського Парламенту та суду ЄС.

Регламент ради ЄС від 26.10.2004 No 2007/2004 визначає компетенцію Європейської агенції Frontex, а саме: координація оперативних дій держав-членів ЄС з охорони зовнішніх кордонів; розвиток загальної інтегрованої моделі оцінки ризиків; надання допомоги державам-членам ЄС у навчанні персоналу національних прикордонних служб за допомогою організації занять на наднаціональному рівні для

інструкторів та проведення семінарів; надання допомоги державам-членам ЄС в організації ними спільних операцій із депортації нелегальних мігрантів; складання каталогу успішних заходів держав-членів ЄС, які були здійсненні у процесі видворення нелегальних мігрантів [24].

Міграційний криза 2015-2016 рр. виявила необхідність розширити повноваження агентств, тобто посилення наднаціональної складової їхньої діяльності. Реформа агентства Фронтекс пройшла в цілому успішно в 2016 р., розширення функцій Агентства підтримки надання притулку розглядається в одному пакеті з реформуванням системи притулку в ЄС у цілому. Агентства функціонують під непрямым керуванням, тобто Комісія делегує їм виконання та розподіл бюджету.

Таким чином, управління міграцією в Європейському союзі здійснюється за допомогою правових та політичних інструментів, а з початком безпрецедентного міграційного припливу були взяті за основу принципи, закладені у «Європейському порядку денному з міграції» [25].

Цей політичний документ стратегічного характеру, вжитого у 2015 р., передбачає як короткострокові, так і довгострокові заходи у сфері внутрішнього та зовнішнього вимірів міграційної політики та надання притулку. Загальні стандарти ЄС прописані в деталях у регламентах та директивах, але безпосередня реалізація міграційної політики та надання притулку – компетенція держав-членів, які зобов'язані привести своє національне законодавство у відповідність до права ЄС та чинних міжнародних угод.

Продовжуючи далі розвиватись в питаннях міграції, у 2018-2020рр. багато місцевих і регіональних органів влади, особливо на зовнішніх кордонах ЄС та в основних країнах призначення, особливо страждають від зростаючих потоків мігрантів, які шукають притулку та біженців, оскільки саме вони зобов'язані приймати та інтегрувати їх. У зв'язку з цим Комітет регіонів неодноразово зазначав, що глобальний підхід до міграції вимагає

багаторівневого управління, забезпечення участі регіонів (і місцевих органів влади) та визнання їх ключової ролі у заохоченні та здійсненні соціальної політики, регулюванні зайнятості, прийому та інтеграції. управління нелегальною міграцією та у налагодженні діалогу та співпраці зі своїми партнерами в країнах походження та транзиту [26,с.112].

Таким чином, загальний огляд заходів ЄС щодо регулювання свободи руху осіб щодо громадян третіх країн показує, що він отримав найбільший розвиток у двох сферах – гуманітарній та охоронній. Але якщо в гуманітарній сфері ЄС, спираючись на норми міжнародного права, в цілому діє успішно, то регулюючі механізми в охоронній сфері, принаймні в тому, що стосується боротьби з нелегальною імміграцією, знаходяться в стадії становлення. Формування спільної політики щодо мігрантів з третіх країн після вступу в силу Лісабонського договору міграційна політика ЄС регулювалася на підставі ст.79 (1, 2)ДФЕС (ст. 63 (3,4) Договору про ЄС та мала гнучкий характер. Основними інституціями, що відіграють визначну роль є: Агентство підтримки надання притулку (FRONTEX), яке співпрацює з EASO (Європейською службою підтримки осіб, які претендують на отримання притулку).

1.3. Інститут тимчасового захисту в праві ЄС.

В основу політики тимчасового захисту (притулку) ЄС були покладені Женевська конвенція про статус біженця 1951 року і спеціальний Протокол до неї 1967 року, що забороняють примусову висилку претендентів. З моменту вступу в силу Амстердамського договору, що помістив Положення про притулок в компетенцію співтовариств – «першої опори», ЄС прийняв цілий ряд нормативно-правових актів, що регулюють дану сферу.

Наступним після Дублінської Конвенції правовим актом, покликаним регулювати число шукачів притулку, стала директива «Про

тимчасовий захист» [27], прийнята в липні 2001 року у відповідь на масовий приплив іммігрантів з колишньої Югославії. У ній не давалося кількісного визначення «масовому притоку», лише малося на увазі «велике число» переміщених осіб, які прибули спонтанно або за допомогою програм евакуації з якоїсь певної країни або регіону. Чи є приплив дійсно масовим і чи вимагає ввести в дію механізм «тимчасового захисту», в кожному конкретному випадку покликана вирішувати Рада ЄС з подачі Комісії кваліфікованою більшістю. Мінімальні стандарти для держав-членів, відповідно до Директиви, передбачають видачу претендентам посвідки на проживання на весь термін тимчасового захисту (від року до трьох років); можливість працевлаштування; проживання і соціальне забезпечення; медичне обслуговування і початкова освіта; можливість подати клопотання про притулок на основі діючої процедури. Крім того, директива вказує на розселення осіб, що мають статус тимчасового захисту, по країнах ЄС.

В ході першого етапу (2000-2005 рр.) був прийнятий пакет нормативних правових актів, який становив перше покоління законодавства ЄС про притулок. Окреме місце в зазначеному пакеті займала Директива про тимчасовий захист, що встановлює мінімальні стандарти надання тимчасового захисту в разі масового прибуття вимушених переселенців.

Основною метою другого етапу (2011-2013) було запровадити Уніфіковані правила прийому біженців.

Однак економічна криза не дозволила ввести Уніфіковані стандарти надання притулку, оскільки держави-члени, посилаючись на несприятливу економічну ситуацію, не захотіли нести додаткове фінансове навантаження, пов'язане з виконанням єдиних європейських стандартів надання притулку.

Ключовим нововведенням другого покоління законодавства ЄС про притулок стало створення в 2010 р. Європейської служби з надання сприяння в наданні притулку, на яку були покладені завдання з організації більш ефективної політики надання притулку в країнах ЄС.

Однак після закінчення другого етапу розвитку законодавства ЄС про притулок стало очевидним, що дана реформа навряд чи буде останньою, оскільки початкові цілі так і не були досягнуті.

У період 2011-2014 років Європейський союз реформував своє законодавство про надання притулку з метою досягнення своєї головної мети - створення спільної європейської системи надання притулку. Міграційна криза біженців перешкоджає подальшому розвитку CEAS-загальноєвропейської системи надання притулку.

Мігранти, які в'їжджають до ЄС, є змішаною групою, що складається з шукачів притулку та економічних мігрантів. Відповідно до CES, міжнародний захист надається тим мігрантам, які кваліфікуються як біженці через обґрунтований страх переслідування.

Інструментами європеїзації стали фонди ЄС, які керують фінансуванням міграційної політики та отримують кошти відповідно до багаторічних фінансових рамок ЄС. Наприклад, фонд притулку, міграції та інтеграції був створений для посилення ефективності управління міграційними потоками та створення спільного підходу ЄС до міграції та притулку. Фонд внутрішньої безпеки розпоряджається коштами для підтримки охорони кордонів, а також поліцейського співробітництва, запобігання та протидії злочинам, у тому числі контрабанді людей [28].

Підтримка зовнішньої міграційної політики ЄС здійснюється з різних фондів, з урахуванням нових пріоритетів сьогодення - Фонду для біженців в Туреччині, Трастового фонду для Африки і Фонду для сталого розвитку. Ці фінансові інструменти створювалися з метою поєднати ресурси ЄС і держав-членів, чий коштів, втім, залучити виявилось

досить проблематично. Проте, фінансування міграційної політики, мабуть, буде збільшуватися для того, щоб удосконалити управління міграцією.

Децентралізовані агентства ЄС у сфері міграції та притулку не мають прямих оперативних повноважень, а виконують функції підтримки та координації діяльності держав-членів, вони виступають посередниками між інституціями ЄС та національними правоохоронними відомствами. Агентство прикордонної та берегової охорони (Фронтекс) діє у сфері охорони кордонів, Агентство підтримки надання притулку надає державам-членам допомогу у виконанні зобов'язань в рамках загальної системи притулку. Міграційна криза виявила необхідність розширити повноваження агентств, тобто посилити наднаціональну складову їх діяльності. Реформа агентства Фронтекс пройшла в цілому успішно в 2016 р., розширення функцій Агентства підтримки надання притулку розглядається в одному пакеті з реформуванням системи притулку в ЄС в цілому, яке поки зайшло в глухий кут. Агентства функціонують під непрямим управлінням, тобто комісія делегує їм виконання бюджету.

Таким чином, управління міграцією в Європейському Союзі здійснюється за допомогою правових і політичних інструментів, а з початком безпрецедентного міграційного припливу ґрунтувалося на принципах, закладених в «Європейському порядку денному з міграції». Цей політичний документ стратегічного характеру, прийнятий у 2015 р., передбачає як короткострокові, так і довгострокові заходи у сфері внутрішнього та зовнішнього вимірів міграційної політики та надання притулку. Загальні стандарти ЄС прописані в деталях в регламентах і директивах, але безпосередня реалізація міграційної політики і надання тимчасового захисту – компетенція держав-членів, які зобов'язані привести своє національне законодавство у відповідність з правом ЄС і діючими міжнародними угодами.

До початку березня 2022 року, за даними УВКБ ООН, Україну покинули понад 1 млн осіб, їх прийняли п'ять країн ЄС, більше за інших – Польща [29]. Подібна статистика, що свідчить про масштабний міграційний приплив до ЄС, дала підставу у складі міністрів внутрішніх справ за запитом комісії 3 березня одноголосно прийняти рішення про активацію директиви, яка набула чинності після опублікування в Офіційному журналі ЄС 4 березня [30]. Крім того, Комісія обгрунтувала введення в дію тимчасового захисту тим фактом, що люди прибувають з одного регіону, на відміну від «змішаних потоків», що спостерігалися в 2015 р. однак, всупереч пропозиції Комісії про введення трирічного періоду «тимчасового захисту», держави-члени схвалили продовження статусу всього до двох років. Окремо міністри погодили механізми репатріації в країну походження студентів, які прибули в ЄС в числі переміщених осіб.

Рішенням Ради ЄС не передбачено тимчасовий захист для громадян третіх країн, які не мали посвідки на постійне проживання в Україні, і їхня батьківщина є безпечною країною. Передусім ідеться про іноземних студентів. У Єврокомісії їм обіцяють посприяти в поверненні додому. Але держави ЄС можуть і їм надати тимчасовий захист [31].

Таким чином, інститут тимчасового захисту ЄС створений з метою надання притулку особам, що зазнали певних труднощів у своїй країні, що повністю гарантує надання тимчасового захисту в одній з держав-членів за вибором українців. Окрім того не є забороненим надавати тимчасовий захист громадянам України вдруге, якщо вона вже була надана в одній з країн-членів ЄС. І це не дивно, адже ЄС не може цього заборонити — адже тимчасовий захист, по суті, є дозволом на проживання, що видається кожною окремою країною, а не Союзом.

Розділ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ОТРИМАЛИ ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ В ЄС

2.1. Загальні положення, які регулюють порядок надання тимчасового захисту в ЄС

Після саміту 24 березня в Брюсселі лідери ЄС [32] погодили подальші заходи щодо біженців з України, які ринули в країни Європейського Союзу для отримання тимчасового притулку, і закликали Комісію забезпечити своєчасне надходження коштів на такі цілі. Глави держав та урядів змушені були визнати, що нова криза «представляє серйозну проблему для інфраструктури та громадських послуг» держав-членів, що особливо межують з Україною, тому попросили Комісію попрацювати над «додатковими пропозиціями» для посилення їхньої фінансової підтримки [33].

Для громадян України, які отримали тимчасовий захист у державах-членах ЄС застосовуються положення Рішення Ради та Директиви 2001/55/ЄС («Директива про тимчасовий захист») [34], Комісія визначила низку питань, з яких вона вважає за корисне надати рекомендації державам-членам, які регулюють порядок надання тимчасового захисту в ЄС. Ці питання розглядаються в керівних принципах, таких як сфера охоплення (особи, що підпадають під дію/не підпадають під дію Рішення Ради, члени сім'ї) і порядок поводження з дітьми, у тому числі з неповнолітніми. Керівні принципи також охоплюють право на вільне пересування між державами-членами, реєстрацію та надання інформації.

Ситуація є дещо складною для держав-членів через масштаби проблеми: оскільки на момент лютого 2023 року вже прибуло більше 8 мільйонів людей з України у країни ЄС [35]. Ця ситуація змінюється щодня, у червні 2023 року за даними UNHCR число таких осіб трохи менше 6 мільйонів. Зважаючи на нестабільну ситуацію з напливом нових шукачів тимчасового притулку державні органи та керівництво держав-

членів були проінформовані щодо дій, які вони мають вживати з розвитком подій, що в свою чергу вимагає оновлень у міру появи нових викликів та завдань щодо реєстрації осіб за тимчасовим захистом.

Загалом, керівні принципи задумані як постійно діючий документ, і їх необхідно регулярно оновлювати з урахуванням нових питань, що надходять від держав-членів, щоб відображати ситуацію на місцях і належним чином враховувати мінливі потреби держав-членів. За цими керівними принципами можуть бути більш конкретні рекомендації з конкретних тем. Комісія також має намір регулярно оновлювати спеціальну веб-сторінку з інформацією для людей, які рятуються від війни в Україні, з будь-якими додатковими вказівками, які можуть знадобитися державам-членам. Аналогічним чином Комісія має намір щомісяця зустрічатися з державами-членами для обговорення питань, пов'язаних із тлумаченням Рішення Ради та Директиви 2001/55/ЄС.

Комісія створила «Платформу солідарності» [36] з метою координації оперативного реагування держав-членів відповідно до статті 3(2) Рішення Ради. Згадана Платформа збирається на регулярній основі, водночас з Комплексною групою Європейської ради з реагування на політичні кризи (IPCR), а також Мережею ЄС із забезпечення готовності до міграції та подолання кризових ситуацій (відповідний План). Платформа солідарності збиратиме інформацію та вивчатиме потреби, виявлені в державах-членах, та координуватиме подальші оперативні дії у відповідь на ці потреби.

Держави-члени призначили двох осіб, одна з яких буде відповідальною контактною особою на національному рівні з правом прийняття рішень, а інша – на оперативному рівні. Всю інформацію, що стосується надання тимчасового захисту, а також будь-які додаткові питання, пов'язані з виконанням Рішення Ради можна запросити за відповідною електронною адресою.

Згідно зі згаданим вище Імплементативним Рішенням Ради (ЄС) 2022/382, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист щодо забезпечення готовності до міграційної кризи [37].

Ця робота повністю координується з Комплексним реагуванням на політичні кризи (IPCR), і звіт про план включається до щотижневого звіту Комплексного аналізу поінформованості про ситуацію (ISAA).

Держави-члени ЄС продовжують ділитися ситуаційною інформацією та консолідувати всю відповідну інформацію про управління міграцією, пов'язану з російським вторгненням в Україну, у тому числі про виконання Директиви 2001/55/ЄС.

Керівні принципи діяльності ЄС в одному напрямку щодо прийняття біженців покликані допомогти державам-членам у застосуванні Рішення Ради та Директиви 2001/55/ЄС («Директива про тимчасовий захист») та іншого чинного законодавства ЄС. Вони доповнюють Комюніке Комісії від 24 березня 2022 р., в якому містяться оперативні рекомендації з полегшення перетину кордону на кордонах ЄС та України [33].

Рішення Ради встановлює у статтях 2(1) та 2(2) конкретні групи осіб, на яких поширюється тимчасовий захист або адекватний захист відповідно до національного законодавства:

Відповідно до статті 2(1) Рішення Ради тимчасовий захист, передбачений Директивою 2001/55/ЄС[27], застосовується до

1) Громадяни України та осіб, які проживають в Україні, які були переміщені 24 лютого 2022 року або пізніше, та члени їх сімей;

2) Особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які користувалися міжнародним захистом або еквівалентним національним захистом в Україні до 24 лютого 2022 року та які були

переміщені з України 24 лютого 2022 року або пізніше, та члени їхніх сімей.

Відповідно до статті 2(2) Рішення Ради тимчасовий захист, передбачений Директивою 2001/55/ЄС, або адекватний захист відповідно до національного законодавства держав-членів поширюється на осіб без громадянства та громадян третіх країн, крім України, які можуть довести, що вони законно проживали в Україні до 24 лютого 2022 року на підставі чинної посвідки на проживання, виданої відповідно до законодавства України, і які не можуть повернутися у безпечні та надійні умови до своєї країни [походження] або регіону [в межах своєї країни] походження.

«Належний захист» відповідно до національного законодавства згадується у статті 2(2) Рішення Ради як можлива альтернатива, яка може бути запропонована державами-членами тимчасового захисту і, отже, не повинна спричиняти вигоди, ідентичні тим, які пов'язані з тимчасовим захистом, оскільки вже передбачені Директивою 2001/55/ЄС. Проте при виконанні Рішення Ради держави-члени повинні поважати Хартію основних прав Європейського Союзу [38] та дух Директиви 2001/55/ЄС. Повага людської гідності і, отже, гідний рівень життя (наприклад, право на проживання, доступ до засобів існування та житла, невідкладна допомога та адекватний догляд за неповнолітніми) мають бути забезпечені щодо кожного.

Комісія вважає, що «еквівалентний національний захист» в Україні є альтернативою міжнародному захисту та охоплює інші форми захисту, які надає українська влада, такі як тимчасовий захист або гуманітарний захист. Наразі Комісія збирає інформацію від української влади про форми захисту відповідно до законодавства України та документи, видані українською владою бенефіціарам таких форм захисту. За отриманою попередньою інформацією, документами, що видаються Україною, є: «проїзний документ для осіб, яким надано додатковий захист», «проїзний

документ особи без громадянства» та «посвідчення для осіб, яким надано додатковий захист».

Доказ права на тимчасовий захист, як це передбачено Директивою 2001/55/ЄС, або адекватний захист відповідно до національного законодавства [27].

Рішення Ради запровадило негайний тимчасовий захист для категорій осіб, перелічених у статтях 2(1) та (2). Відповідно до національного законодавства не існує процесу подання заяви на отримання тимчасового захисту або адекватного захисту. Таким чином, зацікавлена особа, звертаючись до влади з метою скористатися правами, пов'язаними з тимчасовим захистом або адекватним захистом, повинна лише продемонструвати своє громадянство, статус міжнародного захисту чи еквівалентного захисту, місце проживання в Україні чи сімейний стан за необхідністю. Право на тимчасовий захист діє негайно. Однак для забезпечення належного управління та реєстрації заінтересованої особи держава-член може прийняти рішення про виконання певних вимог, таких як реєстраційна форма та подання доказів, як це передбачено у Рішенні Ради.

Однією з цілей тимчасового захисту є забезпечення швидкого процесу за рахунок мінімізації формальностей. Однією з таких є прийняття правил з надання оперативних вказівок щодо управління зовнішніми кордонами для полегшення перетину кордонів між ЄС та Україною [39].

Окрім того, як згадувалося в преамбулі 12 Рішення Ради, особи, які бажають скористатися захистом, повинні мати можливість довести, що вони мають право на тимчасовий захист або адекватний захист відповідно до національного законодавства, подавши відповідні документи до компетентних органів відповідної держави-члена.

Це може включати документальні докази, які можуть допомогти у:

- встановленні особи та її місця проживання;
- засвідченні про родинні зв'язки або єдність сім'ї та залежність від близьких родичів.

В разі, якщо термін дії поданих документів минув, державам-членам рекомендується розглядати їх як доказ особистості або статус проживання заінтересованої особи.

Якщо у держав-членів виникнуть сумніви щодо справжності документів або якщо особа не має документів, згаданих вище, можна зв'язатися з українською владою в державах-членах для отримання підтримки або підтвердження, якщо/де це можливо, шляхом підтвердження українського громадянства особи або її статус проживання в Україні.

Якщо особа не може подати відповідні документи, а держави-члени не в змозі швидко визначити, чи ця особа має право на тимчасовий захист або адекватний захист відповідно до національного законодавства, Комісія пропонує перенаправити особу на процедуру надання притулку. Аналогічно, особи, які заявляють, що вони не можуть безпечно повернутися до своєї країни/регіону походження, але процес визначення права на тимчасовий захист або адекватний захист відповідно до національного законодавства стає надто складним, у будь-якому випадку мають бути переспрямовані на процедуру надання притулку.

Перелік документів є у Законі України «Про громадянство», що підтверджують громадянство України, навіть якщо термін їхньої дії закінчився [40]:

До них, зокрема, належать:

- паспорти будь-якого виду (національні паспорти, дипломатичні паспорти, службові паспорти, колективні паспорти та сурогатні паспорти, у тому числі дитячі паспорти);
- національні посвідчення особи (у тому числі тимчасові);

- військові книжки та військові квитки;
- суднові книжки, шкіперські службові картки та паспорти моряків;
- свідоцтва про громадянство;
- інші офіційні документи, у яких згадується чи вказується громадянство.

Під «неможливістю повернутися в безпечних та довготривалих умовах у країну чи регіон походження» у статтях 2(2) та 2(3) Рішення Ради вимагає, щоб держави-члени застосовували Рішення або адекватний захист відповідно до їхнього національного законодавства стосовно осіб без громадянства та громадян третіх країн, крім України, які можуть довести, що вони законно проживали в Україні до 24 лютого 2022 року на підставі чинної постійної посвідки на проживання, виданої відповідно до статті 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [41], та які не можуть повернутися у безпечні та надійні умови до своєї країни чи регіону походження.

Стаття 2(3) встановлює, що держави-члени можуть також застосовувати це Рішення до інших осіб, у тому числі до осіб без громадянства та громадян третіх країн, крім України, які проживали в Україні на законних підставах і які не можуть повернутися у безпечні та довготривалі умови у свою країну чи регіон походження.

Повернення до країни або регіону походження в безпечних та довготривалих умовах не визначено ні в Директиві 2001/55/ЄС, ні в Рішенні Ради. Комісія вважає, що це концепція *sui generis* для Директиви.

Посилання на неможливість повернутися в безпечні і довготривалі умови у свою країну чи регіон походження слід розглядати у світлі статті 2(с) Директиви 2001/55/ЄС, яка стосується ситуацій збройного конфлікту або ендемічного насильства та серйозного ризику систематичних або загальних порушень прав людини в країні походження. Крім того, стаття 6(2) Директиви 2001/55/ЄС передбачає, що для припинення тимчасового

захисту ситуація в країні походження бенефіціарів тимчасового захисту має бути такою, щоб забезпечити безпечне та довготривале повернення особи, які отримали тимчасовий захист при належній повазі до прав людини та основних свобод, а також зобов'язань держав-членів щодо невидворення [27]

У зв'язку з цим неможливість «повернутися в безпечні умови» може бути пов'язана, наприклад, з очевидним ризиком для безпеки відповідної особи, що пов'язана з ситуаціями збройного конфлікту чи повсюдного насильства, документально підтвердженими ризиками переслідування чи іншого нелюдського чи принижуючого гідність поводження чи покарання.

Щоб повернення було «тривалим», зацікавлена особа повинна мати можливість користуватися активними правами у своїй країні чи регіоні походження, що дає цій особі можливість задоволення основних потреб у його/її країні/регіоні походження та можливість реінтеграції у суспільстві.

При визначенні того, чи є повернення в безпечні умови і на тривалий термін, держави-члени повинні виходити із загальної ситуації в країні чи регіоні походження, а також бути готовими надати міжнародний захист за відповідними заявами громадянам третьої країни чи особам без громадянства. Регламент (ЄС) № 604/2013 Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2013 р., який встановлює критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про надання міжнародного захисту, поданої в одній із держав-членів громадянин третьої країни або особу без громадянства [42]. Проте, зацікавлена особа має бути в змозі довести/надати *prima facie* докази на індивідуальному рівні того, що він або вона не може повернутися у свою країну чи регіон походження у безпечні та надійні умови. У цьому контексті держави-члени повинні брати до уваги, чи зацікавлена особа, як і раніше, має значний зв'язок зі своєю країною походження, враховуючи, наприклад, час, проведений в Україні, або сім'ю у його країні походження. Слід також

належно враховувати особливі потреби вразливих осіб та дітей, особливо несупроводжуваних неповнолітніх та сиріт, виходячи з принципу найкращих інтересів дитини, зокрема, шляхом підтримки у навчанні та наданні можливостей з інтеграції у суспільство [43].

Члени сімей осіб, зазначених у статтях 2(1)(а) та (b), також підпадають під дію Рішення Ради, якщо їхні сім'ї вже проживали в Україні до 24 лютого 2022 року з огляду на важливість збереження та єдності сім'ї з метою уникнення різних статусів серед членів однієї сім'ї.

Наступні категорії осіб вважаються членами сім'ї з метою Рішення Ради:

а) особа, на яку поширюється тимчасовий захист, або не одружений партнер, який перебуває у стабільних відносинах, якщо законодавство або практика відповідної держави-члена розглядає неодружені пари так само, як і подружні пари відповідно до його національного законодавства щодо іноземців, що може бути підтверджено відповідними реєстраційними документами та сертифікатами або будь-яким іншим документом, виданим органами влади України, навіть свідченнями, наданими представництвом країни у цій державі-члені;

б) неповнолітні неодружені діти вищезгаданої особи, охопленої тимчасовим захистом, її або її чоловіка, незалежно від того, чи були вони народжені у шлюбі чи поза шлюбом чи усиновлені, що може бути підтверджено свідоцтвами про народження або аналогічними документами;

с) інші близькі родичі, які проживали разом у складі сім'ї під час обставин, пов'язаних з масовим прибуттям переміщених осіб, та які повністю або в основному перебували на утриманні вищезгаданої особи, охопленої тимчасовим захистом, що може бути підтверджено документами про проживання, сімейний реєстр та підтвердження

відповідних платежів з догляду за дитиною. Держави-члени повинні «використовувати свою свободу розсуду найгуманніше» [44].

Деякі положення Директиви 2001/55/ЄС є особливо важливими для членів сім'ї: Стаття 15 Директиви 2001/55/ЄС щодо возз'єднання членів сім'ї, які користуються тимчасовим захистом у різних державах-членах (пункт 2), врахування найкращих інтересів дитини (пункт 4), застосовується солідарність щодо переміщень з метою возз'єднання сім'ї (пункт 5), видача та вилучення документів після возз'єднання (пункт 6), співпраця та обмін інформацією (пункти 6 та 7). Дані положення найкращим чином захищають статус дітей-біженців, які потребують права на тимчасовий захист в одній з країн ЄС [45].

Комісія наголошує, що у разі якщо особа без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які можуть довести, що вони законно проживали в Україні до 24 лютого 2022 року на підставі чинної постійної посвідки на проживання, що видана відповідно до законодавства України, та які не можуть повернутися у безпечні та надійні умови у свою країну чи регіон походження, члени їхніх сімей мають права на тимчасовий захист чи адекватний національний захист відповідно до Рішення Ради. Хоча Рішення Ради не вимагає, щоб члени сімей осіб, згаданих у статті 2(2), користувалися тимчасовим захистом, як це передбачено Директивою 2001/55/ЄС, або адекватним захистом відповідно до національного законодавства держав-членів, Комісія рекомендує членам держави поширити застосування тимчасового захисту або адекватного захисту відповідно до національного законодавства на членів сімей цих осіб.

Крім того, як особи, які мають право на тимчасовий захист, так і особи, які не мають права, також можуть скористатися:

- поєднання сім'ї відповідно до Директиви 2003/86/ЄС [46], якщо вони є членами сім'ї громадянина третьої країни, який законно проживає в державі-члені, і відповідають умовам, викладеним у цій Директиві;

- права, викладені у Директиві 2004/38/ЄС [47], якщо вони є членами сім'ї громадянина Європейського Союзу, який скористався своєю свободою пересування.

Набуття прав відповідно до Директиви 2003/86/ЄС [46], Директиви 2004/38/ЄС [47] або національного законодавства відповідних держав-членів не може призвести до втрати тимчасового захисту для тих, хто має на нього право. За умови постійного виконання відповідних умов, ці права на проживання, проте, дозволять цим особам продовжувати законне проживання у відповідній державі-члені після припинення дії тимчасового захисту відповідно до статті 6 Директиви 2001/55/ЄС [44].

Особи, які не мають права на тимчасовий захист або адекватний національний захист відповідно до Рішення Ради та надання тимчасового захисту цієї категорії осіб (Стаття 7(1) Директиви про тимчасовий захист).

Наступні категорії переміщених осіб у принципі не мають права на тимчасовий захист, як це передбачено Директивою 2001/55/ЄС, або на адекватний захист відповідно до національного законодавства:

1) Громадяни України, які проживають в Україні, які були переміщені з України до 24 лютого 2022 року або опинилися за межами України до цієї дати, наприклад, у зв'язку з роботою, навчанням, відпочинком, сімейними чи медичними відвідуваннями або з інших причин;

2) особи без громадянства або громадяни третіх країн, крім України, які користувалися в Україні статусом міжнародного захисту або еквівалентним захистом українських біженців до 24 лютого 2022 року та які були переміщені з України до 24 лютого 2022 року або які опинилися за межами України, наприклад, у силу роботи, навчання, відпустки,

сімейних чи медичних відвідувань або з іншої причини до цієї дати; особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які можуть довести, що вони проживали в Україні на законних підставах до 24 лютого 2022 року на підставі чинної посвідки на проживання, виданої відповідно до законодавства України, та які можуть повернутись у безпечні та тривалі умови у країні чи регіони походження.

Крім того, є інша низка категорії переміщених осіб, що також не мають права на тимчасовий захист, за Директивою 2001/55/ЄС, або на адекватний захист відповідно до національного законодавства. До таких осіб, зокрема, належать:

— особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які легально проживали в Україні на короткостроковій основі до 24 лютого 2022 року, наприклад, студенти та робітники, та які не можуть повернутися у безпечні та надійні умови до своєї країни чи регіону походження;

— особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які легально проживали в Україні на короткостроковій основі до 24 лютого 2022 року, наприклад, студенти та робітники, та які можуть повернутися у безпечні та надійні умови до своєї країни чи регіону походження;

Проте, відповідно до статті 7(1) Директиви 2001/55/ЄС, держави-члени можуть поширювати тимчасовий захист, як це передбачено в Директиві, на додаткові категорії переміщених осіб, крім тих, до яких застосовується Рішення Ради, якщо вони переміщені з тих же причин і з тієї ж країни чи регіону походження, і негайно повідомити про це Раду та Комісію. Стаття 2(3) Рішення Ради безпосередньо стосується інших осіб, у тому числі осіб без громадянства та громадян третіх країн, крім України, які проживали в Україні та які не можуть повернутися до безпечних та надійних умов до своїх будинків у країну походження [44].

Відповідно до преамбули 14 Рішення Ради Комісія рекомендує державам-членам розглянути питання про надання тимчасового захисту, зокрема тим, хто залишив Україну незадовго до 24 лютого 2022 р. (особи, перелічені в пунктах 1 і 2 вище) у зв'язку з посиленням перебували на території Союзу чи іншої третьої країни (наприклад, у відпустці, по роботі чи за сімейними обставинами) безпосередньо перед цією датою та які внаслідок збройного конфлікту не можуть повернутися до України.

Після багатьох років хаотичних і неузгоджених дій Європейська комісія оприлюднила у вересні 2020 року довгоочікуваний Новий пакт про міграцію та притулок, щоб «запропонувати новий початок» цього дуже політизованого пріоритету політики. Даний Пакт став узгодженою стратегією щодо міграції, яка почалась у ЄС з лютого 2022 року, ЄС має знайти правильний баланс між відповідальністю та солідарністю, з одного боку, та протилежними національними інтересами та пріоритетами, з іншого [48].

Це пов'язано з тим, що ці особи в жодному разі не зможуть повернутися до України як країни свого походження чи притулку за нинішніх умов. Альтернативою є надання їм негайного доступу до процедур надання притулку та пріоритетність їхніх справ, оскільки ці люди потребують негайного захисту так само, як це роблять українці, які тікали 24 лютого.

Надання їм тимчасового захисту також буде вигідне державі-члену через простоту процедури, що ще більше знизить ризик перевантаження системи надання притулку.

У будь-якому випадку, як зазначено в пункті 13, особи, які не мають права на тимчасовий захист або адекватний захист відповідно до національного законодавства та можуть повернутися в безпечні та надійні умови до своєї країни походження, мають бути допущені до тимчасового захисту Європейського Союзу, навіть якщо вони не відповідають усім

умовам в'їзду, встановленим Шенгенським кодексом про кордони [49], щоб забезпечити безпечний проїзд з метою повернення до країни чи регіону свого походження. Комісія закликає держави-члени активно співпрацювати із зацікавленими третіми країнами з метою безпечної репатріації їхніх громадян. Це не завдає шкоди праву осіб, які не підпадають під дію Рішення Ради, на доступ до процедури надання притулку.

Держави-члени повинні негайно повідомити Раду та Комісію відповідно до статті 7 Директиви 2001/55/ЄС [44], якщо вони розширили застосування тимчасового захисту, крім того, що було прийняте Рішенням Ради. Комісія вважає, що держави-члени повинні повідомити Комісію через THEMIS/Директиви, які є офіційним каналом для передачі інформації про перенесення та застосування нових правил.

Державам-членам дозволяється виключити переміщену особу зі сфери тимчасового захисту, якщо вони мають серйозні підстави вважати, що ця особа вчинила злочин проти миру, військовий злочин або злочин проти людяності, серйозний неполітичний злочин за межами держави-члена, або якщо ця особа визнана винною у діях, що суперечать цілям та принципам Організації Об'єднаних Націй.

Державам-членам також дозволяється виключити переміщену особу зі сфери тимчасового захисту, якщо є розумні підстави вважати цю особу загрозою для безпеки держави-члена, що приймає, або загрозою для суспільства приймаючої держави-члена.

Відповідно до статті 9 Директиви 2001/55/ЄС держави-члени повинні надати особам, які користуються тимчасовим захистом, інформаційний документ/листок зрозумілою ним мовою, в якій чітко викладено відповідні положення щодо тимчасового захисту (встановлені пільги, права та обов'язки, що впливають з тимчасового захисту). Комісія опублікувала [50], який може бути використаний державами-

членами до виконання цього зобов'язання з урахуванням мовних вимог. Комісія також розробляє QR-код, який можна відсканувати для полегшення доступу до інформації. Комісія закликає держави-члени створювати аналогічні веб-сайти, адаптовані до особливостей національного контексту, які потім будуть пов'язані з веб-сайтом Комісії, створюючи цим єдину точку входу для всіх зацікавлених осіб. Що стосується дітей, то інформація також має бути зрозумілою для них відповідно до їх віку та зрілості.

Держави-члени повинні надавати особам, які користуються тимчасовим захистом, дозвіл на проживання на строк захисту та видавати документи або інші еквівалентні докази для цієї мети відповідно до статті 8(1) Директиви 2001/55/ЄС. Тимчасовий захист, введений Рішенням Ради, діє протягом одного року з моменту набрання чинності Рішенням, тобто з 4 березня 2022 р. по 4 березня 2023 р., відповідно до статті 4(1) Директиви 2001/55/ЄС.

У цьому випадку посвідка на проживання буде документом, що підтверджує їх статус в інших органах, таких як бюро та служби зайнятості, школи, лікарні. Комісія хоче наголосити, що період одного року є об'єктивним, тобто триває до 4 березня 2023 року, незалежно від того, коли було видано посвідку на проживання. Таким чином, термін дії всіх видів на проживання, виданих відповідно до Рішення Ради, має бути 4 березня 2023 року відповідно до статті 4(1) Директиви 2001/55/ЄС [51].

Якщо протягом цього періоду Рада на пропозицію Комісії не ухвалить рішення про припинення дії тимчасового захисту, вона автоматично продовжується на шість місяців, тобто до 4 вересня 2023 р., і знову на шість місяців, тобто до 4 березня 2024. Обов'язок видачі/продовження посвідки на проживання триватиме протягом цих періодів. З метою зниження адміністративного тягаря продовження дозволів держави-члени можуть видавати посвідку на проживання вже на

два роки, знаючи, що будь-якої миті тимчасовий захист може закінчитися відповідно до статті 6(1)(b) Директиви. Якщо держави-члени не скористаються цією можливістю, їм доведеться двічі продовжувати дозвіл на проживання на шестимісячний період.

Утім, якщо Рада ухвалить рішення на пропозицію Комісії відповідно до статті 6(1)(b) Директиви 2001/55/ЄС про припинення тимчасового захисту до цих дат, видані види на проживання як декларативне (оскільки саме рішення є конститутивним для прав), стане недійсним і має бути відкликано. Держави-члени повинні публікувати через свої національні процедури та канали інформацію про те, що всі види на проживання, які перебувають під тимчасовим захистом, стали недійсними на конкретну дату [51].

Таким чином, після подій 24 лютого 2022 року мільйони українців повинні були покинути свої домівки. На щастя, на допомогу прийшов ЄС. Тому було прийнято надання українцям тимчасового захисту в ЄСЮ, такий дозвіл надається якщо особа постійно проживала в Україні й 24 лютого 2022 року або пізніше залишила країну, щоб урятуватися від війни, відповідно, ця особа може скористуватися правом на тимчасовий захист у будь-якій країні ЄС. Тимчасовий захист триватиме не менше одного року й може бути продовжений залежно від ситуації в Україні. Права, які регулюють порядок надання тимчасового захисту в ЄС відповідно до Директиви 2001/55/ЄС про тимчасовий захист включають дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та отримання житла, медичну допомогу та доступ до освіти для дітей.

2.2. Реалізація імплементаційного рішення Ради ЄС щодо запровадження тимчасового захисту для Українців на прикладі Польщі

Недавня ескалація конфлікту після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року вже призвела до переміщення більше ніж 8 мільйонів українських біженців на момент липня 2023 року, більше половини з яких знаходиться у Польщі [52], утім невідомим є подальша ситуація, вона може як погіршитись, так і знайти свої позитивні зрушення. Українці можуть вільно пересуватися між державами-членами Європейського Союзу протягом 90 днів, утім щодо Директиви про тимчасовий захист, яку схвалила Рада Європейського Союзу, дозволить дводворічний дозвіл на проживання та доступ до основних послуг у всіх державах-членах ЄС з можливістю поновлення таких строків.

Польща зіткнулася із потужним напливом українських біженців ще у перші дні після початку конфлікту. Польсько-український кордон у середньому перетинали понад 100 тис. осіб, потім потік сильно скоротився і з кінця березня тримався на рівні 20–30 тис. осіб на день. В результаті, за офіційними даними, за 12 місяців (до 22 лютого 2023 р.) до Польщі прибуло понад 9,36 млн українців, які польською прикордонною службою реєструються як біженці, які рятуються від бойових дій [53].

Державна влада Польщі зреагувала, втім, дуже швидко. Міністерство у справах сім'ї підготувало законопроект про допомогу громадянам України, який 10 березня 2022 року було прийнято Сеймом, 11 березня Сенатом, а 12 березня після підписання президентом та опублікування Закон набрав чинності. Закон надає біженцям з України, які в'їхали до Польщі після 24 лютого, право на легальне перебування на території країни строком до 18 місяців з правом продовження до 3 років, можливість отримання ідентифікаційного номера PESEL, який дозволяє мати доступ до низки державних послуг, доступ до ринку праці, право на безкоштовне навчання дітей у школах, медичне обслуговування та отримання сімейної допомоги, таких як «500 плюс» (щомісячна виплата 500 злотих на кожну дитину), допомоги багатодітним сім'ям та допомогу в оплаті перебування дітей у

яслах. Крім того, кожен біженець може розраховувати на отримання одноразової допомоги на першочергові потреби у розмірі 500 злотих, якщо приїхав один, або по 300 злотих на кожного члена сім'ї. Для покриття всіх витрат, пов'язаних із прийомом біженців, створюється спеціальний фонд, для якого уряд виділив лише на перші два місяці 8 млрд злотих [54].

Після того, як стало зрозуміло, що чимала частина українців затримається в Польщі на невизначений термін, у зв'язку з чим сім'ям, які прийняли у себе біженців (а це до половини від їх загального числа), буде потрібна регулярна допомога. Тому 4 травня уряд видав розпорядження, що за прийом кожного біженця у власному житлі або в наданому безплатному приміщенні із постачанням харчування виділятиметься 40 злотих на день. Спочатку передбачалося, що така допомога буде не більше 60 днів, але незабаром термін було продовжено до 120 днів.

Наприкінці червня період виплати допомоги на тих, хто приїхав у лютому, став добігати кінця, проте уряд продовжив можливість одержання його лише на тих, хто не може розраховувати на отримання роботи: інвалідів, пенсіонерів (жінок після 60 та чоловіків після 65 років), вагітних жінок, жінок з дітьми до року або з трьома та більше дітьми, а також неповнолітніх, які прибули до країни без опікуна. Одночасно для українців було скасовано безкоштовний проїзд у громадському транспорті та на поїздах найбільшого в країні перевізника [55].

Скорочення пільг для українських біженців спричинено насамперед прагненням обмежити витрати бюджету, що і так перевантажені соціальними програмами. Уряд вирішив, що чотири місяці є цілком достатньо для адаптації, і біженці зможуть піклуватися про себе. Коли ж до кінця 2022 р. стало остаточно зрозуміло, що війна в Україні набуває довгострокового характеру, через що особи, що набули тимчасового захисту, і ще не повернулися на батьківщину, залишаються в Польщі на невизначено довгий термін, уряд вирішив активізувати заходи щодо їх

соціальної інтеграції, тим самим фактично повернувшись до асиміляційної концепції щодо мігрантів, що прибувають до країни.

Польська влада приймаючи до увагу ситуацію, та витрачаючи чималі суми на підтримку українців (за оцінкою міністра соціальної інтеграції Агнешки Щигай за рік українським біженцям було виділено 2,5–3 млрд євро з бюджету), то ці кошти треба розглядати як інвестиції: українці, які отримують такі ж соціальні блага, як і поляки, мають тепер змогу виходити на ринок праці та вносити у вигляді податків свій внесок у систему соціального забезпечення. На думку Щигай, вже на початку 2023 р. внесок українців у польську економіку врівноважив надану їм допомогу [56].

14 грудня Сейм вніс поправки до закону про допомогу українським громадянам. Частина змін стосувалася посилення контролю над біженцями, що отримують допомогу. Тепер українці зобов'язані протягом 30 днів отримати номер PESEL (це пояснюється прагненням краще слідкувати за чисельністю біженців у країні; на кінець бересня PESEL отримали майже 2,0 млн громадян України), а соціальним службам надаватиметься інформація про перетин українцями кордону. При виїзді за межі Польщі більш ніж на 30 днів право на допомогу та соціальні пільги вважаються втраченими. Закон також продовжив виділення фінансових коштів (понад 2 млрд злотих) на 2023 р. органам місцевого самоврядування на цілі, пов'язані з утриманням біженців та їхніх дітей, та податкові пільги організаціям та підприємствам, залученим до надання допомоги. Однак найбільш спірним нововведенням стало положення про те, що починаючи з березня 2023 р. біженці, які мешкають у центрах розміщення, мають оплачувати своє перебування там у розмірі до 1800 злотих на місяць з особи. Це нововведення може торкнутися до 80 тис. осіб. Правозахисники стверджують, що в таких центрах проживають переважно люди, які не можуть вийти на ринок праці та дозволити собі

наймання житла. Проте уряд вважав, що необхідно «активізувати» українців інтегруватися в польське суспільство та розділити витрати, які влада виділяє на їх захист [57].

Зрозуміло, що надання допомоги, українським громадянам, які мають право на тимчасовий захист, не можна зводити лише до заходів, що реалізуються по лінії урядових органів. На всій території Польщі також діють сотні різних неурядових організацій, центрів, фондів, готових надати різні форми сприяння. Інформація про них відображена на сайті mapujromos.pl, де на карті кожен може знайти найближчі пункти допомоги. Станом на кінець квітня 2023 їх налічувалося понад 1000, у них можна знайти житло, отримати освітні, медичні послуги, інформаційну, правову, фінансову допомогу та ін.

Пам'ятаючи уроки попередньої міграційної кризи, держави-члени почали погоджувати прийом та транспортування біженців. Комісія висловила намір виступити координатором цього процесу на основі «Платформи солідарності», а також запропонувати заходи для впорядкування реєстрації, що здійснюється у національних базах даних. У рамках «Платформи солідарності» розробляються стандартні операційні процедури (СОП) для ідентифікації тих, хто отримав тимчасовий захист, розподіл і доставку їх до держав-членів.

У зв'язку зі зростанням напливу осіб, які шукають тимчасового захисту та з метою дотримання Рішення Ради Європейського Союзу, державні органи Польщі, активно розвивають систему безоплатної соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту. Ця допомога регламентується спеціальним Законом «Про допомогу громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території тієї держави». Відповідно до вище зазначеного закону та Директиви про тимчасовий захист, громадяни України, які – внаслідок російської агресії – покинули свою Батьківщину, мають можливість легального перебування

на території Польщі; можливість працевлаштування; можливість здійснення господарської діяльності; можливість отримання номеру PESEL (універсальна система реєстру населення); доступ до охорони здоров'я; доступ до соціального забезпечення; доступ до загальноосвітніх навчальних закладів [58].

Зважаючи на те, що Польща тісно підтримує українців у ці нелегкі часи, то було важливим здійснити реалізацію імплементаційного рішення Ради ЄС щодо запровадження тимчасового захисту для Українців у Польщі. Таким чином, особи отримують доступ до усіх благ і матимуть змогу розвиватись на рівні з громадянами країни.

2.3. Актуальні проблеми та шляхи їх вирішення у сфері соціального забезпечення громадян України, які отримали тимчасовий захист у Польщі

Польща досить швидко й ефективно зреагувала на нові реалії та виклики. Для осіб, які потребують тимчасового захисту створені спеціалізовані установи: інформаційні центри для біженців, пункти допомоги та пункти тимчасового проживання. Ці установи забезпечують особам, які прибули на територію Польщі швидкий доступ до різних видів соціальної допомоги в одному місці. В центрах надається інформація щодо перебування в Польщі; допомога в пошуку тимчасового житла або надання житла; надається юридична, медична, психологічна та гуманітарна допомога.

Тимчасовий захист громадян України у Польщі регулюється додатково Законом від 12 березня 2022 р. «Про допомогу громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території цієї держави» [59]. У Законі зазначено, що громадяни України, чиє перебування є легальним – на підставі ст. 2, абзац 1 (або 2) спеціального закону – вважаються

особами, які користуються на території Республіки Польща тимчасовим захистом.

Отже, громадяни України, які в'їхали на територію Польщі з 24 лютого, та повідомили про намір залишитись на території Республіки Польща користуються таким тимчасовим захистом. Отримання коду PESEL відбувається через подання клопотання і сам код надає громадянам України доступ до основних прав, гарантованих тимчасовим захистом. Тобто фактично з кодом PESEL українці і отримують тимчасовий захист у Польщі. Відповідно, якщо особа отримала цей код у Польщі і планує використовувати тимчасовий захист в іншій країні ЄС, такий варіант може мати негативні наслідки. У такій ситуації варто звернутися до посольства країни, яка цікавить, і дізнатися про можливість видачі там тимчасового захисту «вдруге». У разі відмови є можливість виїхати в інші країни ЄС на 90 днів у рамках безвізового режиму, але у випадку неповернення до Польщі протягом 1 місяця тимчасовий захист у Польщі буде анульований.

Нині в Польщі, соціальна допомога особам, які потребують тимчасового захисту стала частиною системи державної допомоги, незважаючи на проблеми законодавчого та фінансового врегулювання. Вона передбачає надання цій групі отримувачів соціальних послуг різних видів соціальної допомоги, а саме: інформаційну, юридичну, матеріальну, медичну, психологічну допомогу та допомогу з освітою, пошуком роботи і житла.

Варто розглянути шляхи розвитку кожного із видів соціальної допомоги, який надається в Польщі, українцям, які отримали статус тимчасового захисту.

З метою надання громадянам України актуальної інформації щодо умов перетину кордону для дорослих та дітей, умов перебування в Польщі, отримання документів та відповідного статусу – біженця або тимчасового захисту, інформації з пошуку роботи, отримання медичної,

юридичної, психологічної та фінансової допомоги державними та громадськими організаціями у співпраці з сферою бізнесу та засобами масової інформації створені різноманітні інтернет портали, сайти, радіо програми та запущено гарячі лінії. До них належить: інтернет сайт UA HELP та телеграм-бот UAHelpBot, на яких наявні всі необхідні контакти гарячих ліній, центрів допомоги та фондів, які надають підтримку українцям у Польщі; програма українською мовою «Довідник для біженців з України», яка включає інформацію українською мовою для біженців, аудіоматеріали, у тому числі «Путівник для біженців з України»; програма «RDC для України. Де шукати підтримки?» та інші.

Фонд справедливості, яким керує Міністерство юстиції створив Цілодобову гарячу лінію допомоги потерпілим з України. Вид допомоги залежить від індивідуальної ситуації потребуючих [60].

Крім спеціалізованих установ, що організують допомогу особам, які потребують тимчасового захисту, в Польщі, надається безкоштовна юридична допомога. Відповідно до Закону «Про безоплатну правову допомогу, громадянське консультування та юридичну освіту» в Польщі діють пункти безоплатної правової допомоги, громадянських консультацій та посередництва (медіації) [60].

Безоплатна правова допомога спрямована на надання юридичної інформації про права та обов'язки осіб, які потребують тимчасового захисту; допомогу у вирішенні юридичних проблеми та оформленні документів; представництво інтересів в суді.

Безкоштовні громадянські консультації передбачають індивідуальний розгляд проблемної ситуації громадянським радником; підбір шляхів та способів її вирішення; пояснення прав та обов'язків; надання підтримки особам у самостійному вирішенні проблеми; допомога у розробці плану дій щодо вирішення проблеми та його реалізації [61].

Безоплатне посередництво (медіація) передбачає вирішення конфліктних ситуацій за допомогою медіатора без звернення до суду.

З метою правової освіти осіб, які потребують тимчасового захисту громадські організації у консультаційних пунктах проводяться різні заходи (лекції, семінари, соціальні кампанії, особисті зустрічі, трансляції в місцевих ЗМІ, вебінари) та роздаються інформаційні матеріали.

Матеріальна допомога особам, які потребують тимчасового захисту здійснюється шляхом надання одноразової фінансової допомоги, допомоги на виховання дітей в рамках програм «Сім'я 500+», допомоги в межах програм «Сімейний капітал опіки (РКО)» та «Добрий старт», а також допомоги на оплату за перебування дитини у яслах, дитячому клубі або під опікою няні.

Відповідно до статті 31 Закону «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави» одноразова матеріальна допомога надається в розмірі 300 злотих на особу для покриття найневідкладніших витрат [61].

Заклад соціального страхування надає право особам, які потребують тимчасового захисту на допомогу за програмою «Сім'я 500+». Згідно з програмою, українська сім'я може отримати допомогу на кожну дитину до 18 років в розмірі 500 злотих/місяць. В рамках програми «Сімейний капітал опіки (РКО)» надається матеріальна допомога на дитину у віці від 12-го до 35-го місяця життя. Капітал надається на другу і кожну наступну дитину в сім'ї, якщо дитина живе разом з одним із батьків і залишається на його утриманні. Крім того, Заклад соціального страхування запустив вебсайт українською мовою, на якому розміщено найважливішу інформацію щодо можливості отримання медичного страхування, сімейних виплат, пенсій та допомоги по інвалідності.

Окрім державної допомоги, в рамках допомоги Верховного комісара ООН у справах біженців, особи, які потребують тимчасовий захист в

Польщі мають право на фінансову допомогу у розмірі 700 злотих на першу особу та 600 злотих на наступних чотирьох членів сім'ї [62].

В Польщі особам, які потребують тимчасового захисту надається допомога з пошуку роботи, яка передбачає: консультування з питань професійної орієнтації; вивчення ситуації та потреб особи, яка звернулася за допомогою; перевірку компетенцій, інтересів та професійних вмінь безробітного; допомогу у правильному виборі професії; перекваліфікацію; планування розвитку кар'єри; працевлаштування. Допомогу з пошуку роботи надають спеціалісти служби зайнятості та центри інформації та планування кар'єри. Також для самостійного пошуку вакансій та працевлаштування функціонує: Портал «Зелена лінія», електронна Центральна база вакансій та спеціальний мобільний додаток ePraca (Android та iOS) [63].

В рамках Національного фонду охорони здоров'я (NFZ) для осіб, які потребують тимчасового захисту на території Польщі здійснюється безкоштовне медичне обслуговування, без додаткових страхувань та оплати. Державна система охорони здоров'я забезпечує їх такими послугами, як: базова медична допомога, спеціалізована амбулаторна допомога, діагностичне дослідження за призначенням лікаря, консультації в державних закладах охорони здоров'я, лікування в стаціонарі, психіатричне лікування, реабілітація, стоматологічні послугами. Також Національний фонд охорони здоров'я запустив цілодобову гарячу лінію для онкологічних хворих з України. Вона доступна громадянам України, які проходили онкологічне лікування у своїй країні та бажають продовжити терапію в Польщі [64]

Міністерство охорони здоров'я у співпраці з Польською страховою компанією створили Телеплатформу першого контакту (ТРК), яка забезпечує швидкий доступ до медичної допомоги в неробочий час

закладів охорони здоров'я. Гаряча лінія надає медичні консультації, рецепти та направлення до лікаря [65].

Для полегшення надання медичної допомоги громадянам України Міністерство охорони здоров'я Польщі запустило додаток *LikarPL*. Додаток дозволяє оперативно діагностувати стан здоров'я пацієнта, а також полегшує спілкування між пацієнтом і лікарем. Додаток складається з двох модулів – для пацієнта і для лікаря. Завдяки додатку під час медичної консультації українська/російська мова будуть перекладені на польську мову, а польська мова – на українську/російську мову. Додаток забезпечує безперебійний зв'язок між лікарем і пацієнтом [64].

Вторгнення Росії в Україну – це травматичний досвід для всіх українців. У випадку осіб, які потребують тимчасового захисту до цього страху часто додається ще страх за їхніх родичів, які залишилися за східним кордоном. Тому державні та громадські організації, а також приватні психологи надають цій групі отримувачів соціальних послуг безкоштовну психологічну допомогу та підтримку. Психологічна допомога надається у вигляді індивідуальних консультацій, індивідуальної та групової психотерапії, арт-терапевтичних занять, кризового втручання.

Психологічна допомога надається, як вже діючих установах, так і в спеціально створених. До діючих установ, які надають даний вид допомоги належать: центри кризового втручання, осередок кризової інтервенції, центри першої психологічної допомоги та ін. Одним із спеціально створених установ є пункт безплатної психологічної підтримки українців, де надається допомога кризової інтервенції, допомога у зв'язку з необхідністю адаптації до нових реалій, переживання втрат, посттравматичного стресу, психологічної допомоги дітям тощо.

Органи самоврядування запустили діяльність центру догляду за дітьми з України та безкоштовної психологічної допомоги для молодих біженців. Для українських дітей створено безплатний Дитячий Телефон

Довіри при Дитячому Омбудсмені. У рамках проєкту «Зона комфорту PSRP» Студентський парламент Республіки Польща запустив безкоштовну психологічну допомогу для студентів з України. Також створено спеціальну сторінку в Booksy де є збірка профілів психологів, що дають безкоштовні консультації людям, постраждалим від збройного конфлікту в Україні.

У Польщі всі діти мають не лише право, а й обов'язок здобувати освіту, тому всім сім'ям з дітьми, які приїхали з України надається допомога в отриманні освіти. У закладах освіти для українських дітей створюються додаткові уроки польської мови та корекційні заняття. Також для дітей проводяться безкоштовні освітні заходи, майстер-класи, мистецькі заняття, зустрічі для дітей та підлітків, безкоштовні екскурсії музеями та розроблені аудіогіди українською мовою.

Отже, у Польщі сформована ефективна система соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту. Вона включає в себе забезпечення права на освіту та працевлаштування; задоволення потреби в житлі; матеріальне забезпечення; медичне обслуговування; забезпечення доступу до засобів існування; юридичну допомогу та допомогу у вирішенні психологічних проблем; підтримку приймаючих громад. Зокрема, інтеграція відбувається через надання благ для осіб, які потребують тимчасового захисту, зокрема, було створено спеціалізовані установи: інформаційні центри для біженців, пункти допомоги та пункти тимчасового проживання.

РОЗДІЛ 3. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ЄС В ПИТАННЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУСУ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Процес демократичної трансформації, соціальні, політичні та економічні зміни, які переживає наразі українське суспільство, а також обов'язки, які ми взяли на себе перед європейською спільнотою надають нам безліч нових викликів, які варто побороти ще після здобуття Україною незалежності. Одним з них є якісне, об'єктивне та неупереджене забезпечення прав і свобод людини та громадянина, зазначених зокрема в Європейській Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод», прийнятій у 1950 році та ратифікованій Українською державою 17 липня 1997 року [69].

Україна є однією з перших європейських країн, яка ще в 1998 році ввела кримінальну відповідальність за торгівлю людьми.

У 2007 році Україна підписала Угоду про реадмісію осіб, яка запроваджує процедури ідентифікації та безпечного й організованого повернення осіб, які не виконують умов, передбачених для в'їзду і перебування на території України або однієї з держав-членів Європейського Союзу. Сутність Угоди полягає в тому, що Україна та її сусіди-члени ЄС зобов'язуються приймати власних громадян, які порушили режим перебування на території іншої договірної сторони, а також громадян третіх країн за умови доведення їх походження з території України. А, починаючи з 2010 року, Україна почала виконувати вимоги Угоди про реадмісію осіб між Україною та ЄС. Угода передбачає, що країна-підписант бере на себе зобов'язання щодо виконання даної Угоди щодо реадмісії власних громадян, реадмісії громадян третіх країн, які не ратифікували дану Угоду, та осіб без громадянства. Угода регулює процедуру реадмісії, вимоги до складання та подачі запиту про реадмісію, регулює порядок доведення громадянства, встановлює способи передачі

осіб та види транспортування, процедуру транзитного проїзду, захист особистих даних осіб, до яких застосовується процедура реадмісії [70].

Укладаючи міжнародні договори з ЄС, а також розробляючи внутрішні нормативно-правові акти, на основі яких має відбуватися імплементація їхніх положень, Україна долучається до процесу виконання шенгенських угод Євросоюзу, що, в свою чергу, створює передумови для забезпечення свободи руху її громадян територіями держав - членів організації та поступову інтеграцію нашої держави в Європейське співтовариство.

Ще одна Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.) має пріоритетне значення для подальшого всебічного розвитку процесу європейської інтеграції нашої держави. Вона охоплює цілий ряд сфер, в яких відбувається співпраця України та ЄС.

У розділі 3 даної Угоди регулюється питання міграції він носить назву «Юстиція, свобода та безпека». Так, у статті 16 визначаються засади співробітництва у сфері міграції, притулку та управління кордонами. Зокрема наголошується на важливості спільного регулювання міграційних потоків та побудови діалогу, що «ґрунтується на основоположних принципах солідарності, взаємної довіри, спільної відповідальності та партнерства». Статті 17 – 19 присвячені питанням мобільності громадян [66]. Запровадження безвізового режиму з ЄС (2017 р.) – ще один над важливий крок щодо співробітництва у міграційній сфері.

Водночас необхідно наголосити на тому, що співпраця Україна – ЄС у сфері міграції почалася значно раніше 2014 р. Йдеться про такі напрями співробітництва, як експертиза міграційного законодавства, підготовка кадрів, інформаційна, технічна та матеріальна допомога. У 2010 р. нашій державі було надано План дій з лібералізації візового режиму.

Слід підкреслити, що в Україні в контексті реалізації даного Плану дій як невід'ємного складника євроінтеграційних процесів було проведено

значну роботу щодо вдосконалення регулювання міграційних процесів. Так, у 2010 р. була створена така інституція, як Державна міграційна служба України. У 2011 р. було прийнято Концепцію державної міграційної політики. Також було прийнято як нові редакції Законів України («Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту»), так і нові Закони України («Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», «Про зовнішню трудову міграцію»). У 2017 р. було схвалено Стратегію державної міграційної політики України до 2025 р. [67, с. 4 – 7].

Таким чином, можливо констатувати, що в період, який почався з 2010 р., відбулося значне удосконалення міграційної політики України (у законодавчому та інституційному контекстах). Сприяло цьому, зокрема, надання Україні Плану дій з лібералізації візового режиму.

Очевидно, що окреслені вище досягнення у співробітництві України з ЄС у сфері міграції вплинули на міграційну поведінку українців. Так, починаючи з червня 2017 р., за три роки функціонування безвізового режиму (до запровадження карантинних обмежень) українцями було здійснено близько 49 мільйонів поїздок у держави Європейського Союзу. Для порівняння: за перші два роки існування безвізового режиму громадяни України здійснили 33 мільйони поїздок. Водночас слід зазначити, що йдеться про поїздки як за біометричними, так і за небіометричними документами. До ЄС українці в'їжджали насамперед через кордони з Республікою Польща, а також з Угорщиною та Румунією. Найбільш популярним стало авіасполучення з країнами Європейського Союзу, найменш популярним – морське сполучення [68].

Підводячи підсумки, доцільним буде зазначити, що активне співробітництво України та Європейського Союзу у сфері міграції сприяє

вирішенню багатьох задач: удосконаленню системи регулювання міграційних процесів, гармонізації законодавства України з правом ЄС, розширенню можливостей для співпраці у інших сферах тощо.

Вперше у своїй історії Європейський Союз ввів у дію Директиву про тимчасовий захист, яка встановила правові норми, що дозволяють регулювати масове прибуття людей, які шукають притулку. Паралельно з цим Європейська комісія оперативно розпочала координацію з країнами ЄС з метою збирання інформації про ситуацію на місцях та запобігання торгівлі людьми.

Генеральний директорат з питань міграції та внутрішніх справ (DG HOME) координує Платформу солідарності, яка об'єднує країни ЄС, міжнародних партнерів та установ ЄС, щоб забезпечити впровадження Директиви про тимчасовий захист. План ЄС щодо забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій збирає важливу інформацію, таку як прибуття біженців, щоб належним чином стимулювати відповідні заходи для регулювання міграції.

Таким чином, важливою передумовою на шляху євроінтеграції України є долучення до загальноєвропейського процесу захисту прав біженців, контролю за кордонами, порядку надання притулку та міжкордонного співробітництва з сусідніми країнами. Неабияким кроком у даному напрямі стало приєднання України до так званого Седеркопінгського процесу.

Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, є втілення різноманітних концепцій з метою адаптації осіб, що потребують тимчасового захисту у соціальній сфері, шляхом надання спрощених процедур медичних послуг, послуг з пошуку роботи, школи для дитини чи житла для сімей осіб, які потребують тимчасового захисту. Це, у свою чергу, пов'язано з комплексним аналізом та оцінкою ефективності управлінських методів діяльності інституцій Європейського Союзу та створює підґрунтя

для нових ініціатив органів влади та громадських організацій. Наразі представлені дані досліджень в теоретичному та емпіричному ракурсах є фрагментарними.

Ще однією проблемою, з якою зустрілись українські біженці в країнах ЄС, це складність з отриманням належної роботи. Велика кількість кваліфікованих українських робітників, зокрема лікарів та вчителів, прагнучи застосувати свій багаторічний досвід на практиці стикаються з проблемою того, що їх диплом не визнано в країнах ЄС. Для цього їм пропонується спочатку вивчити мову до належного рівня, після чого пройти перепідготовку або ж практику, щоб довести свій професіоналізм. Таким чином, велика кількість здібних людей втрачає жагу до своєї професії, обравши більш легкий шлях, а країни-члени ЄС, які надали тимчасовий захист таким особам та потребують кваліфікованого персоналу, є позбавленими такої можливості.

Тож було б доцільно запропонувати створення Угоди про визнання дипломів, а саме створення більш спрощеної процедури доведення кваліфікаційного рівня для громадян України, яким було надано тимчасовий захист в країнах перебування. Маючи курс до Європейського Союзу, законодавство України повинне відповідати тим змінам, що відбуваються в країні та поза її межами в умовах воєнного стану. З метою захисту та реалізації основних прав людини, забезпечення правового та соціально-економічного статусу громадян України, які знаходяться за межами держави є необхідність у подальшому вдосконаленні законодавства України та його наближення до стандартів ЄС. Не дивлячись на досить змістовну міжнародну законодавчу базу, проблема біженців має все ще деякі труднощі для світу та для громадян нашої країни зокрема, тому що ситуація не є сталою і може змінитись через таке довготривале, затяжне та складне правове явище як війна.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі в результаті проведених досліджень розв'язано певні наукові завдання, та запропоновано розробку правничо-методичних засад і практичних рекомендацій щодо забезпечення належних прав громадян України, які отримали тимчасовий захист в ЄС. Як приклад було взято урегулювання даного питання у Республіці Польща. На основі проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

1. У ході проведеного дослідження історії становлення міграційної політики ЄС, було встановлено, що регулювання міграції в Європейському Союзі – це складний комплекс заходів, які враховують одночасно необхідність захисту корінного населення і, в той же час, необхідність надання притулку або нового місця проживання для мігрантів. Зокрема, становлення міграційної історії ЄС бере свій початок від Угоди про поступове скасування перевірок на спільному кордоні» від 19 червня 1985 р. (Шенген I) та Конвенції про застосування Шенгенської угоди про поступове скасування перевірок на загальних кордонах від 19 червня 1990 р. (Шенген II). Два дані документи зробили свої зрушення для того, щоб міграційна політика ЄС впроваджувала та розробляла нові механізми в даному напрямку, що призвело до динамічних міграційних процесів у наш час.

2. На підставі розглянутих інституційних та законодавчих основ міграційної політики ЄС було встановлено вагомі фактори впливу на міграцію, та здійснено загальний огляд заходів ЄС щодо регулювання свободи руху громадян третіх країн і встановлено, що дані заходи отримали найбільший розвиток у гуманітарній та охоронній сферах. Утім регулюючі механізми в охоронній сфері, що стосується боротьби з нелегальною імміграцією, знаходяться в стадії становлення.

3. Було розглянуто та встановлено основну мету інституту тимчасового захисту ЄС – це надання притулку особам, що зазнали

певних труднощів у своїй країні, пов'язаних з війною, що повністю гарантує надання тимчасового захисту в одній з держав-членів за вибором таких осіб.

4. Було проведено аналіз міграційної політики країн ЄС і встановлено, що права з надання та отримання тимчасового захисту в ЄС відбувається згідно з положеннями Директиви 2001/55/ЄС про тимчасовий захист, що включає дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та отримання житла, медичну допомогу та доступ до освіти.

24 лютого 2022р. росія вторглася до України. Цей акт агресії призвів до величезних людських жертв та серйозної шкоди інфраструктурі, економіці та навколишньому середовищу України, змусивши людей покинути свої домівки, захищаючи себе. Це також змінило європейську та глобальну рівновагу в галузі міграції. У міграційному контексті війна призвела до безпрецедентного рівня вимушеного переміщення, яке на початку 2023 р. вважалось найбільшим у світі. З приблизно 14 млн. вимушених переселенців, близько 8 млн. потребував захист за кордоном, а ще 6 млн. шукали притулок в Україні, причому багато хто зіткнувся з важкими умовами життя, порівнянними з гуманітарною кризою.

5. На підставі проведеного аналізу виявлено вплив глобалізаційних процесів на ефективність взаємодії у міграційній політиці країн ЄС (на прикладі Польщі), та України.

Було встановлено, що тимчасовий захист громадян України у Польщі регулюється додатково Законом від 12 березня 2022 р. «Про допомогу громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території цієї держави». У Законі зазначено, що громадяни України, чие перебування є легальним – на підставі ст. 2 спеціального закону – вважаються особами, які користуються на території Республіки Польща тимчасовим захистом шляхом отримання коду PESEL.

6. Було досліджено, що громадянам України, які були вирушенні переселитись в Польську Республіку через збройний конфлікт надається комплексна соціальна допомога за рахунок зміцнення міжсекторальної взаємодії. Міжсекторальна взаємодія в контексті надання соціальної допомоги особам, які потребують тимчасового захисту базується на партнерських стосунках між представниками публічного (державна влада та місцеве самоврядування), громадського та бізнесового секторів, а також засобів масової інформації.

7. Надані наукові обґрунтовані пропозиції щодо ефективного регулювання права на тимчасовий захист українців у країнах ЄС, які нададуть змогу удосконалити міграційну політику України у її взаємодію з ЄС згідно з вимогами сучасних реалій. Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, є втілення різноманітних концепцій з метою адаптації осіб, що потребують тимчасового захисту у соціальній сфері, шляхом надання спрощених процедур медичних послуг, послуг з пошуку роботи, школи для дитини чи житла для сімей осіб, які потребують тимчасового захисту.

8. Виходячи з аналізу проблем, з якими зіштовхнулись наші співвітчизники, які отримали тимчасовий захист у країнах ЄС, є доцільним запропонувати створення Угоди про визнання дипломів, а саме створення більш спрощеної процедури доведення кваліфікаційного рівня для громадян України, яким було надано тимчасовий захист в країнах перебування. Маючи курс до Європейського Союзу, законодавство України повинне відповідати тим змінам, що відбуваються в країні та поза її межами в умовах воєнного стану. З метою захисту та реалізації основних прав людини, забезпечення правового та соціально-економічного статусу громадян України, які знаходяться за межами держави є необхідність у подальшому вдосконаленні законодавства України та його наближення до стандартів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вас гостинно вітає Європа: відповіді на найбільш поширені питання українських втікачів. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/07/stattja/svit/vas- hostynno-vitaye-yevropa-vidpovidi-najbilsh-poshyreni-pytannya-ukrayinskykh- vtikachiv>.
2. Черчілль В. М'язи світу. Виступ у Вестмінстерському коледжі, Фултон, штат Міссурі, США, 5 березня 1946 р. «Промова залізної куртини» URL: <https://zbruc.eu/node/103756>
3. Шіммельфеннінг Ф. Європеїзація Центральної та Східної Європи. К.: Юніверс, 2010. 288 с
4. Джат Тоні. Після війни. Історія Європи від 1945 року. Черчілль У. Трагедія Європи. https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhadt_Toni/Pislia_viiny_Istoriia_Yevropy_vid_1945_roku.pdf?PHPSESSID=3nuhkhs1bb71emj82onohhe202
5. Agreement between the governments of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at common borders, URL: <https://eulaw.edu.ru/spisok-dokumentov-po-pravu-evropejskogo-soyuza/shengenskoe-soglashenie-1985-g>.
6. Council Regulation (EC) No 539/200. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2001R0539:20110111:EN:PDF>.
7. Конвенція, що визначає державу, яка відповідає за розгляд заяв про надання притулку, що подані в одній з держав-членів Європейських Співтовариств: Дублінська конвенція від 15.06.1990 року / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1994. No 994_310.
8. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Tex.

9. Protocol on the integration of Schengen achievements within the framework of the European Union// O. J. 1997. C-340; O.J. 2007. C-306. <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:FULL:EN:PDF>.

10. Рішення Ради ЄС від 1 грудня 2000 р. (О. J. 2000. P. 1-309) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2009:309:FULL&from=mt>

11. Asylum, Migration and Integration Fund. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/migration-asylum-borders/asylum-migration-integration-fund_en.

12. Рішення Ради ЄС № 2004/512 // О. J. 2004. L.213/5.

13. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_b06.

14. Директива № 2004/83. О. J. 2004. L.304/12

15. Нова програма партнерства Європейської комісії з третіми країнами. URL: <https://www.dw.com/uk/угода-між-єс-та-туреччиною-щодо-біженців-набрала-чинності/a-19129645>

16. Директива № 2003/9 про статус осіб, які шукають притулку О. J. 2003. L. 31/18

17. Регламент № 343/2003. О. J. 2008. L. 304/84.

18. Рішення № 573/2007 (О. J. 2007. L. 144/1) про створення аналогічного фонду на період 2008-2013 рр.

19. Лісабонський договір і формування спільного європейського простору. Віче. №2, січень 2011. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2374/>.

20. Регламент ЄС № 1030/2002 (О. J. 2002. L. 157/1) про встановлення єдиного формату посвідки на проживання для громадян з третіх країн.

21. Рішення Суду ЄС у справі з-540/03 Commission C. Council (2006).

22. Європейська Агенція з прикордонної та берегової охорони (FRONTEX). URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/vropeyska-agenciya-z-pitan-upravlinnya-operativnim-spivrobitnictwom-na-zovnishnih-kordonah-derzhav-chleniv-vropeyskogo-soyuzu-frontex/>

23. Annual Activity Report. 2017. URL: https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Annual_report/2017/Annual_Activity_report_2017.pdf

24. Council Regulation (EC) No 2007/2004 of 26 October 2004 establishing a European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004R2007>

25. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A European Agenda on Migration. COM/2015/0240 final.

26. Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees. OECD, 2018.190 P.

27. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. Official Journal. 07.08.2001. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>.

28. Maricut-Akbik, M. (2021). Speaking on Europe's behalf: EU discourses of representation during the refugee crisis. *Journal of European Integration* 43(7): 781-798. DOI: 10.1080/07036337.2020.1855157. URL: https://www.academia.edu/83021304/Speaking_on_Europe_s_behalf_EU_discourses_of_representation_during_the_refugee_crisis.

29. Statement is attributed to the UN High Commissioner for Refugees. UNHCR. 02.03.2022. URL: <https://www.unhcr.org/news/press/2022/3/62206a824/news-comment-1-million-refugees-fled-ukraine-week.html>

30. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine. Official Journal. 04.03.2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022D0382>

31. Тимчасовий захист ЄС для біженців з України: що варто знати. URL: <https://www.dw.com/uk/tymchasovyi-zakhyst-yes-dlia-bizhentsiv-z-ukrainy-shcho-var-to-znaty/a-61022607>.

32. The 2022 Brussels summit. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/2022_Brussels_summit.

33. European Council conclusions. European Council. 24.03.2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/25/european-council-conclusions-on-the-russian-military-aggression-against-ukraine-24-march-2022/>

34. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. Official Journal. 07.08.2001. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>

35. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Operational data Portal. Ukraine refugee situation. Available from: <http://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>. Accessed 14 March 2022.

36. Комісія створила «Платформу солідарності». Солідарність ЄС з Україною: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_uk.

37. Імплементативне Рішення Ради (ЄС) 2022/382, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22006>.

38. Хартія основних прав Європейського Союзу. Міжнародний документ від 07.12.2000 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524.

39. Commission Communication. Providing operational guidelines for external border management to facilitate border crossings at the EU-Ukraine borders. Official Journal. 04.03.2022. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2022:104I:FULL&from=EN>.

40. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

41. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

42. Регламент (ЄС) № 604/2013 Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2013 р.

43. Посібник з умов прийому неповнолітніх без супроводу , наданий EUAA – [https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied- діти.pdf](https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied-дiти.pdf).

44. Імплементативне Рішення Ради (ЄС) 2022/382, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22006>.

45. One week into conflict in Ukraine, half a million children become refugees. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/one-week-conflict->

ukraine-half-million-children-become-refugees. (Опубліковано 3 березня 2022 р.).

46. Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A32003L0086>

47. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC).Official Journal. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0038>

48. Communication from the on a New Pact on Migration and Asylum. European commission. 23.9.2020. Available at: <https://eu.boell.org/en/new-eu-pact-migration-and-asylum#:~:text=The%20EU%27s%20New%20Pact%20on,Mediterranean%20without%20generating%20meaningful%20change.>

49. Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016R0399>

50. Питання та відповіді до Директиви 2001/55/EC за наступним посиланням: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine_en

51. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. Official Journal. 07.08.2001. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055.>

52. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Operational data Portal. Ukraine refugee situation. Available from: <http://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>. Accessed 14 March 2022.

53. Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce [aktualne dane]. 300gospodarka.pl. 23.01.2021. Available at: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>.

54. Horbaczewski, R., Rojek-Socha, P. (2022). Specustawa o wsparciu dla obywateli Ukrainy już obowiązuje. Prawo.pl. 12.03.2022. Available at: <https://www.prawo.pl/samorzad/specustawa-dotyczaca-pomocy-uchodzcom-z-ukrainy,513770.html>

55. Intercity Rząd nie przedłuży ponad 120 dni wsparcia dla osób przyjmujących uchodźców z Ukrainy. Infor. 23.06.2022. Available at: <https://www.infor.pl/prawo/nowosci-prawne/5521901,uchodzcy-wsparcie-brak-przedluzenia.html>.

56. Minister Ścigaj: Integracja społeczna uchodźców z Ukrainy kosztowała budżet państwa 2,5–3 mld euro. Bankier.pl 22.01.2023. Available at: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Minister-Scigaj-Integracja-spoieczna-uchodzcow-z-Ukrainy-kosztowala-budzet-panstwa-2-5-3-mld-euro-8474087.html>.

57. Theus, J. (2022). 1800 zł miesięcznie za łóżko. Uchodźcy zapłacą za życie w centrach pomocy. Sejm przegłosował ustawę. OKO.press. 16.12.2022. Available at: <https://oko.press/1800-zl-miesiecznie-za-lozko-uchodzcy-zycie-w-centrach-pomocy-sejm>.

58. O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa : Ustawa Polska [On helping Ukrainian citizens in connection with an armed conflict in the territory of that state: Polish Act]. (2022, March 12). Journal of Laws. Pos. 583. P. 46. [in Polish].

59. Закон «Про допомогу громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території цієї держави» від 12 березня 2022 року. URL: <https://www.gov.pl/attachment/5382a6cf-f7c7-4b3f-9a4c-9a92ec99459a>.

60. Юридична допомога. Portal gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/Yurydyczna-dopomoha>.

61. O nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej : Ustawa Polska z dnia 5 sierpnia 2015 r. Dziennik Ustaw. 2021 r. Poz. 945. S. 32.

62. Допомога біженцям з України. Ситуація зі страховкою та підтримка іноземців. Rankomat.pl. URL: <https://rankomat.pl/dopomoga-bizhencyam-z-ukrajini>.

63. Працевлаштування в Польщі. Portal gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/pratsevlashtuvannya-v-Polshchi>.

64. Державна медична допомога. Portal gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/derzhavna-medychna-dopomoha>.

65. Teleplatforma Pierwszego Kontakt. Portal gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/tpk>.

66. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

67. Малиновська О. А. Зовнішня міграція громадян України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: виклики та шляхи реагування. Аналітична записка. Серпень 2017. 18 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/zovnishnya-migraciya-gromadyan-ukraini-v-umovakh-pogliblennya>

68. Четверта річниця безвізу з ЄС. Як він змінив подорожі українців і щоважливо знати про нові правила поїздок до Європи. URL:

<https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/11-chervnya-2017-roku-ukrajina-otrimala-bezviz-z-yes-yak-ce-bulo-yakiy-sogodni-den-50165216.html>

69. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004.

70. Agreement between the European Community and Ukraine on the readmission of persons. Luxembourg, 18 June 2007. OJ L 332, 18.12.2007, P. 48–65. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2007.332.01.0046.01.ENG